

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

В.о. завідувача кафедри,
к.е.н., доц.

_____ **Ольга ГУБАРИК**
« ____ » _____ **2023 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
Удосконалення організації і методики обліку
та внутрішньогосподарського контролю
розрахунків з постачальниками і підрядниками

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

Нікіфоров В.О.

Науковий керівник,
к.е.н., доцент

Юрченко С.В.

Дніпро – 2023

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Факультет:** Обліку і фінансів**Кафедра:** Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою**Освітньо-професійна програма:** «Облік і оподаткування»**Спеціальність:** 071 «Облік і оподаткування»**Рівень вищої освіти:** другий (магістерський)**ЗАТВЕРДЖУЮ**Зав. кафедри _____ Ігор ПРИХОДЬКО

« _____ » _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ**Нікіфоров Владислав Олександрович**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Удосконалення організації і методики обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками

Науковий керівник: Юрченко Сергій Васильович, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від « _____ » _____ 2023 року № _____ .

2. Термін подання здобувачем роботи: 08 грудня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: Закони України, Кодекси законів, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Методичні рекомендації та інші нормативні документи, монографії, навчальні посібники, підручники, фахові статті, матеріали конференцій, облікові спеціалізовані видання, облікові дані та звітність фермерського господарства «ЖУЛЕЙ» Синельниківського району Дніпропетровської області.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Вступ. Теоретико-методичні основи організації обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками. Практичні засади організації обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками. Економічний аналіз та напрямки удосконалення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Характерні властивості кредиторської заборгованості. Основні завданнями організації обліку зобов'язань. Поточні зобов'язання підприємств та організацій. Основні завдання обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Алгоритм контролю розрахункових операцій. Нормативні документи щодо регулювання розрахунків з постачальниками й підрядниками. Оцінка майна і капіталу ФГ «Жулей». Оцінка руху та функціонального стану основних засобів ФГ «Жулей». Фінансові результати діяльності ФГ «Жулей». Оцінка фінансової стійкості ФГ «ЖУЛЕЙ». Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів ФГ «ЖУЛЕЙ». Оцінка ділової активності ФГ «Жулей». Оцінка оборотності активів та капіталу ФГ «Жулей». Система облікового забезпечення. Схема бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості ФГ «ЖУЛЕЙ». Первинні документи із розрахунків з постачальника й підрядниками. Принципи організації рахунків. Етапи проведення аналізу кредиторської заборгованості.

Завдання аналізу кредиторської заборгованості. Аналіз кредиторської заборгованості ФГ "Жулей". Аналіз структури поточних та довгострокових зобов'язань ФГ "Жулей". Показники питомої ваги заборгованостей ФГ «ЖУЛЕЙ» перед постачальниками.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 01 лютого 2023 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Теоретико-методичні основи організації обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками	Лютий - березень 2023 р.	
2.	Фінансова-економічна характеристика господарства	Квітень – травень 2023 р.	
3.	Організація обліку та документальний супровід розрахунків з постачальниками та підрядниками господарства	Червень - серпень 2023 р.	
4.	Економічний аналіз та напрямки удосконалення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками	Вересень - жовтень 2023 р.	
5.	Вступ	Листопад 2023 р.	
6.	Висновки і пропозиції	Листопад 2023 р.	
7.	Оформлення роботи	Грудень 2023 р.	

Здобувач (ка)

_____ (підпис)

Владислав НІКІФОРОВ

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

Сергій ЮРЧЕНКО

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	6
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ	13
1.1. Економічна суть процесу постачання і розрахунків з постачальниками та підрядниками	13
1.2. Сутність і завдання організації обліку і внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками господарства	20
1.3. Нормативно-правові основи організації обліку і внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками	26
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ	31
2.1. Фінансово-економічна характеристика господарства	31
2.2. Характеристика організації роботи бухгалтерських служб та оцінка основ облікової політики господарства	41
2.3. Організація обліку та документальний супровід розрахунків з постачальниками та підрядниками господарства	45
2.4. Напрями удосконалення організації і методики обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками у господарстві	51
Висновки до розділу 2	57
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ	59

3.1. Аналіз стану показників розрахунків з постачальниками і підрядниками господарства	59
3.2. Теоретико-методичні й практичні засади контрольного забезпечення розрахунків з постачальниками та підрядниками	67
3.3. Напрямки удосконалення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками господарства	72
Висновки до розділу 3	77
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84
ДОДАТКИ	91

РЕФЕРАТ

Тема «Удосконалення організації і методики обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками»

Кваліфікаційна робота містить: 83 с., 26 рис., 4 табл., 3 додатки, 57 літературних джерел.

Об'єктом дослідження виступає організація і методика обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками.

Предмет дослідження - сукупність теоретико-методичних, практичних і організаційних основ обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками.

Метою роботи є наукове обґрунтування теоретико-методичних засад та надання практичних рекомендацій щодо удосконалення організації обліку й внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками господарства.

Методи дослідження – систематизація, узагальнення, порівняння, групування, статистичні методи, графічний метод, табличний методи, ряди динаміки, метод логічно-наслідкового зв'язку, аналітичне вирівнювання.

В кваліфікаційній роботі проведено аналіз існуючих точок зору науковців щодо визначення терміну «кредитор», «кредиторська заборгованість», її принципів систематизації, окреслено правові основи обліку. Охарактеризовано фінансово-економічний стан господарства, організації бухгалтерії; висвітлено процес документування господарських операцій щодо розрахунків з постачальниками, досліджено синтетичний і аналітичний обліку даної ділянки. Після проведеного аналізу і дослідження практики діяльності господарства, окреслено пропозиції щодо удосконалення обліку й внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками.

Результати дослідження впроваджені в господарський процес фермерського господарства «ЖУЛЕЙ» Синельниківського району Дніпропетровської області.

Ключові слова

ЗАБОРГОВАНІСТЬ, КРЕДИТОР, КРЕДИТОРСЬКА
ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ,
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, МЕТОДИКА ОБЛІКУ, КОНТРОЛЬ, АНАЛІЗ
КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ.

Keywords

INDEBTEDNESS, CREDITOR, CREDITOR INDEBTEDNESS,
ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT, ORGANIZATION OF
ACCOUNTING, ACCOUNTING METHODOLOGY, CONTROL, ANALYSIS
OF CREDITOR INDEBTEDNESS.

ABSTRACT

Topic «Improving the organization and methodology of accounting and internal control of payments with suppliers and contractors».

The qualification work contains: 83 pages, 26 figures, 4 tables, 3 appendices, 57 literary sources.

The object of the research is the organization and methodology of accounting and internal control of payments with suppliers and contractors.

The subject of the research is a set of theoretical-methodical, practical and organizational foundations of accounting and intra-economic control of settlements with suppliers and contractors.

The purpose of the work is the scientific substantiation of theoretical and methodological principles and the provision of practical recommendations for improving the organization of accounting and intra-economic control of settlements with suppliers and contractors of the economy.

Methods of research - systematization, generalization, comparison, grouping, statistical methods, graphical method, tabular methods, series of dynamics, logical-consequential method, analytical alignment.

In the qualification paper, an analysis of the existing points of view of scientists regarding the definition of the term "creditor", "creditor debt", its principles of systematization was carried out, and the legal basis of accounting was outlined. The financial and economic state of the economy, accounting organization is characterized; the process of documenting economic transactions regarding settlements with suppliers is highlighted, synthetic and analytical accounting of this area is studied. After the analysis and study of the practice of the economy, proposals were outlined for improving accounting and intra-economic control of payments with suppliers.

Keywords

INDEBTEDNESS, CREDITOR, CREDITOR INDEBTEDNESS, ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT, ORGANIZATION OF ACCOUNTING, ACCOUNTING METHODOLOGY, CONTROL, ANALYSIS OF CREDITOR INDEBTEDNESS.

ВСТУП

Сьогодні розрахунки з різними юридичними та фізичними особами, які виникають під час звичайної діяльності будь-якого підприємства, відбуваються щоденно та у великих обсягах. У процесі господарської діяльності господарства виробляють готову продукцію, яку в подальшому необхідно реалізувати. Водночас сільське господарство має ту особливість, що для внутрішнього споживання залишається значна частина виробленої продукції - продуктів харчування, насіння та кормів, які споживаються в наступному виробничому циклі.

Але для безперервності виробничого процесу потрібне постійне забезпечення господарств різними видами матеріально-технічного забезпечення, тому налагоджений процес поставок і, відповідно, розрахунків за придбану продукцію, товари чи послуги завжди буде важливим забезпечити ефективне управління в ринкових умовах.

Регулювання відносин між підприємствами відбувається через двосторонні договори. Таким чином, підприємство постійно має розрахунки. Важливим для ефективного використання коштів має правильна організація їх обліку. Величина прибутку залежна від швидкості обороту капіталу, визначається цілим комплексом економічних і організаційних заходів. До його частини входять розрахунки між суб'єктами господарської діяльності, а саме постачальниками та споживачами товарів і послуг.

Практика показує, що швидкість розрахунків може коливатися від кількох місяців (як було раніше) до кількох хвилин, що стало можливим завдяки впровадженню системи електронних платежів. Чим швидше здійснюється процес розрахунків, тим ефективніше працює підприємство, а отже, економіка держави в цілому. Тому ведення обліку процесу доставки та розрахунків з постачальниками є важливим елементом забезпечення ефективної взаємодії з іншими контрагентами та надання якісної інформації для прийняття рішень.

Значні суми заборгованості та тривалі терміни її погашення підтверджують напруженість стану розрахунків на вітчизняних підприємствах агропромислового комплексу. Надання суб'єктам господарювання права вибору власних ринків збуту, постачальників, підрядників, форм розрахунків та джерел фінансування знову ж таки актуалізує необхідність більш ефективного управління розрахунками з контрагентами, що підтверджує актуальність обраної теми дипломного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є загальне дослідження теоретико-методичних засад та надання практичних рекомендацій щодо удосконалення організації обліку й внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками господарства

Для реалізації даної мети в дослідженні були поставлені наступні завдання:

- визначити економічну суть процесу постачання і розрахунків з постачальниками та підрядниками;
- дослідити сутність і завдання організації обліку і внутрішньогосподарському контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками господарства;
- висвітлити нормативно-правові основи організації обліку і внутрішньогосподарському контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками;
- вивчити фінансово-економічну характеристику господарства;
- розкрити характеристику організації роботи бухгалтерських служб та оцінку основ облікової політики господарства;
- розглянути організацію обліку та документальний супровід розрахунків з постачальниками та підрядниками господарства;
- визначити напрями удосконалення організації і методики обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками у господарстві;

- провести аналіз стану показників розрахунків з постачальниками і підрядниками господарства;
- вивчити теоретико-методичні й практичні засади контрольного забезпечення розрахунків з постачальниками та підрядниками;
- окреслити напрямки удосконалення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками господарства.

Об'єктом дослідження виступає організація і методика обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретико-методичних, практичних і організаційних основ обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками.

Методи дослідження. Під час дослідження використовувалися множина спеціальних і загальнонаукових методів: порівняння, узагальнення, логічні, методи фінансового та економічного аналізу. Також використано історичний метод для розкриття питань виникнення кредиторської заборгованості та зародження розрахунків з постачальниками. В дослідженні сучасного стану функціонування обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з постачальниками було використано методи спостереження, групування, порівняння, економіко-фінансового аналізу.

Інформаційною базою для написання роботи виступили праці вітчизняних й зарубіжних авторів щодо проблематики організація і методика обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками, нормативна база вітчизняного та міжнародного законотворення, облікові реєстри, звітність й інші матеріали фермерського господарства «ЖУЛЕЙ», та особисті спостереження в процесі збору інформації та її обробки під час проходження виробничих практик.

Наукова новизна одержаних результатів виражається в обґрунтуванні теоретичних складових та наданні пропозицій щодо удосконалення організації і методики обліку та внутрішньогосподарського

контролю розрахунків з постачальниками. Окреслимо найвагоміші результати, що характеризують новизну:

удосконалено:

- алгоритм вибору оптимального постачальника, який дозволяє привести вигідних партнерів-постачальників, що буде мінімізувати витрати і втрати та впливатиме на максимізацію результатів діяльності господарства у вигляді прибутку;

- запропоновано алгоритм управління розрахунками з постачальниками ФГ «ЖУЛЕЙ», що дозволить досягти максимальну ефективність діяльності за рахунок посилення обліково-управлінської складової цього сегменту.

набули подальшого розвитку:

- рекомендовано узагальнювати і водночас деталізувати облікову інформацію щодо кредиторської заборгованості за кожним окремим договором шляхом додавання рахунку 63 наступних субрахунків другого порядку, що допоможе контролювати кредиторську заборгованість і терміни її погашення, що дозволить більш якісно планувати розрахунки з постачальниками.

- запропоновано впровадження аналітичного документа в документообіг системи бухгалтерського обліку, а саме «Відомості розрахунків контрагентів», це дозволить ФГ «ЖУЛЕЙ» запобігти можливому виникненню простроченої кредиторської заборгованості й сприятиме більш ефективному контролю за своєчасністю погашенням заборгованості.

- розроблено та рекомендовано до впровадження в облікову діяльність ФГ «ЖУЛЕЙ» графік документообігу з обліку розрахунків з постачальниками. Результатом впровадження даного графіка документообігу, на нашу думку, є оптимально структурований рух документів всередині підприємства, який має забезпечити мінімальний часовий розрив між виконанням господарської операції та отриманням звітної інформації для прийняття управлінських рішень, а також визначити

порядок затвердження документів з метою забезпечення відповідальності та контролю за безпосереднім здійсненням операцій.

- визначено базові критерії вибору найоптимальніших для господарства підрядників чи постачальників для мінімізації втрат та покращення результатів діяльності господарства у вигляді прибутку;

- розроблено тест системи внутрішнього контролю обліку розрахунків з постачальниками ФГ «ЖУЛЕЙ», за допомогою яких можна дізнатися специфіку організації ведення обліку господарства, порядок документального відображення процесу розрахунків з постачальниками, структуру підприємства, зокрема організацію складського обліку та процесу постачання, матеріально відповідальних осіб, порядок їх призначення та зміни і т.д.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні основних положень кваліфікаційної роботи в практику даного господарства, що надасть можливість підвищити аналітичність обліку та зменшити невизначеність при прийнятті управлінських рішень.

Апробація результатів роботи. Ключові положення кваліфікаційної роботи обговорювались на VII Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції: «Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств» (Дніпро, 11-12 травня 2023 р.).

Публікації. В результаті дослідження у наукових виданнях опубліковано 1 наукову працю, з них у фахових виданнях - 1, загальним обсягом 0,58 друкованого аркуша.

Кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи, висновки і пропозиції, список використаних джерел, що налічує 57 найменувань, а також 4 таблиці, 26 рисунків і 3 додатки. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 83 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ

1.1. Економічна сутність процесу постачання і розрахунків з постачальниками та підрядниками

Базовим процесом, без якого неможливий виробничий процес, є постачання, основним завданням якого є задоволення потреб виробничої діяльності в різноманітних виробничих факторах - сировині, матеріалах, паливі, паливі, пально-паливних, предметах, основних фондах (будівлі, споруди, транспортні засоби, машини, верстати, обладнання), живій праці (співробітники, керівники), капіталі та інших ресурсах. Результатом діяльності є готова продукція, що призначена для реалізації споживачам. Підприємство отримує кошти від споживачів продукції і має змогу розраховуватися з постачальниками за придбані засоби виробництва.

Отже, для забезпечення процесу постачання потрібні фінансові ресурси (грошові кошти), які господарство отримує тільки після реалізації продукції покупцям. Також потрібно забезпечити постійність усіх процесів - постачання, виробництва і збуту. При затримці реалізації готової продукції підприємство не має змоги придбати необхідні засоби виробництва, що ускладнить кругообіг капіталу. А несвоєчасне задоволення потреб виробництва призведе до зниження виходу продукції, і відповідно обсягу реалізації та доходу.

Процес постачання полягає в укладенні контрактів з постачальниками необхідних йому факторів виробництва, організації доставки та складування виробничих запасів і розраховується з постачальниками за отримані запаси. В результаті актив змінюється з грошової форми на форму власності, призначеної для виробництва продукції. Господарські зв'язки оформляються і закріплюються договорами, за якими одна сторона виступає

постачальником товарних і матеріальних цінностей або послуг, а інша – покупцем чи споживачем, а отже, платником. Договори містять інформацію про види матеріальних цінностей, що постачаються; умови комерційного постачання; вартісні та кількісні показники поставок; умови відвантаження цінностей; порядок проведення розрахунків (умови розрахунків) між суб'єктами.

За визначенням Чорненької О.Б. до постачальників і підрядників слід віднести «організації, які постачають сировину, інші товарно-матеріальними цінності, надають різні види послуг (у т.ч. електроенергія, вода та ін.), виконують роботи різного типу» [53].

Постачальник – «юридична або фізична особа, товаровиробник, торговець, що забезпечує постачання товарно-матеріальних цінностей споживачам у відповідно до наказів, заявок, угод, контрактів» [12].

Підрядники – «це спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи при зведенні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво» [6].

Поняття «розрахунки» і «борг» в переважній більшості містять посилення на «зобов'язання»: розрахунки виникають із зобов'язань або зобов'язання впливають з розрахунків, борг виступає зобов'язанням і навпаки. Тобто виникає потреба визначити місце для кожного з даних понять і співвідношення між ними [6]. Зобов'язання мають загальний характер, виникають у всіх сферах діяльності підприємств з моменту ухвалення будь-якого рішення. При цьому не кожне із зобов'язань є дійсним. Якщо прийнято рішення щодо практичної реалізації зобов'язань, які передбачають обмін ресурсами й набуття ними юридичної форми, то їх можна трактувати як фінансові. Погашення фінансового зобов'язання проходить через систему розрахунків, що виникають і припиняються під час руху певних ресурсів (коштів, товарів чи послуг).

На вітчизняних підприємствах кредитна заборгованість займає стабільну позицію у фінансуванні поточної діяльності та протягом останніх

років продовжує зростати. Кредитоутворююча заборгованість дає можливість підприємству використовувати позикові кошти, але при цьому знижує показники платоспроможності та ліквідності.

Вітчизняні науковці порушують проблеми розуміння як сутності кредитної заборгованості, так і ототожнення даного поняття із «зобов'язаннями», піднімають питання недосконалості нормативної бази щодо регулювання обліку зобов'язань, відсутності єдиних критеріїв класифікації зобов'язань, а також їх оцінки, проблеми обліку умовних зобов'язань. Визначення сутності та змісту, виду, визнання та порядку оцінки є фундаментальною основою організації бухгалтерського обліку зобов'язань.

Ступницька Т.М. у своїх працях приділяє велику увагу аналізу поняття «зобов'язання» та наголошує «на необхідності розгляду цієї категорії як з економічної, так і з правової точки зору» [48].

Феняк М.В. зазначає, що «будь-який факт господарської діяльності, відображений у бухгалтерському обліку, можна охарактеризувати з двох аспектів: юридичного та економічного» [51]. Не є винятком із цього правила факти виникнення, зміни та припинення зобов'язань.

Шарапа О. також підкреслює, що «значення терміну «залучення» є ширшим, ніж закладене в основу відповідної облікової категорії» [54].

Шовдра І. зазначає, що «зобов'язання в бухгалтерському обліку характеризують як оформлені договором цивільні правовідносини, внаслідок яких одна сторона зобов'язана вчинити на користь другої сторони певні дії або утриматися від певних дій, а також як грошову суму, яку повинні сплатити в майбутньому в певний момент часу або існуючі зобов'язання (в результаті минулих операцій або подій) підприємства стосовно передавання певних активів або надання послуги іншим підприємствам в майбутньому». «Зобов'язання можуть існувати лише в тому випадку, якщо воно відповідає нормативно-правовому документу» [57].

Категорія «Зобов'язання» тісно пов'язана з категоріями «Рахунки» та «Заборгованість». Осадча Г.Г. зазначає, що «пасиви є дещо ширшою

економічною категорією, ніж кредиторська заборгованість» [40].

Відображені в обліку зобов'язання виступають за юридичним та економічним змістом. «Як правова категорія господарське зобов'язання - це врегульовані правом господарські відносини» [51]. В силу цих правовідносин одна сторона «уповноважена вимагати від іншої здійснення господарських операцій: передачі майна, виконання робіт, надання послуг тощо» [6], а інша «зобов'язана виконати вимоги щодо предмета зобов'язання і має право на зустрічні послуги тощо» [6].

За останній час все більше уваги стали приділяти проблемам класифікації зобов'язань підприємства, їх оцінки та відображення у фінансовій звітності. Причиною цього є збільшення випадків наявності кредиторської заборгованості та сумніви щодо її погашення в майбутньому.

Михайлішин Н.П. класифікує зобов'язання залежно «від сфери економічних відносин, за економічними об'єктами, суспільним змістом, від матеріального об'єкту, територіальної належності, строку виконання, ступенем незалежності сторін, за часом виникнення» [28]. Формуючи ці класифікаційні ознаки, автор не зупиняється на підставах їх ідентифікації та не вказує на відповідність цієї класифікації для цілей бухгалтерського обліку.

Як правова категорія кредиторська заборгованість – «це особлива частина майна підприємства, яка є предметом зобов'язальних правовідносин між ним та його кредиторами» [26]. Підприємство є власником і користувачем кредитної заборгованості, але зобов'язане повернути або виплатити цю частину майна кредиторам, які мають на неї вимоги. Цією частиною майна є борги підприємства, чуже майно, чужі кошти, що знаходяться у власності підприємства-боржника.

Таким чином, кредитоутворююча заборгованість має подвійну правову природу: як частина майна вона належить підприємству на праві власності або навіть на праві власності позичкових коштів чи речей; як об'єкт зобов'язальних правовідносин – це заборгованість підприємства перед кредиторами про витребування або стягнення зазначеної частини майна.

Кредиторська заборгованість – «поточні зобов'язання підприємства, що відображають його заборгованість перед партнерами по комерційних операціях згідно рахунків, прийнятих до оплати» [12]. Кредиторська заборгованість відноситься до зобов'язань підприємства, оскільки «статті включаються до поточних зобов'язань, якщо вони оплачуються на вимогу кредитора або якщо очікується їх погашення протягом дванадцяти місяців від дати балансу» [22].

Найбільш повним визначенням кредитної заборгованості вважаємо наступне: кредитна заборгованість – це «сума, яку повинно сплатити підприємство (організація) в установленій термін юридичним або фізичним особам (кредиторам) внаслідок отримання ним коштів в грошовій або інших формах» [12].

Враховуючи вищевикладене, можна зазначити, що економічній сутності кредиторської заборгованості властиві наступні характеристики (рис 1.1).

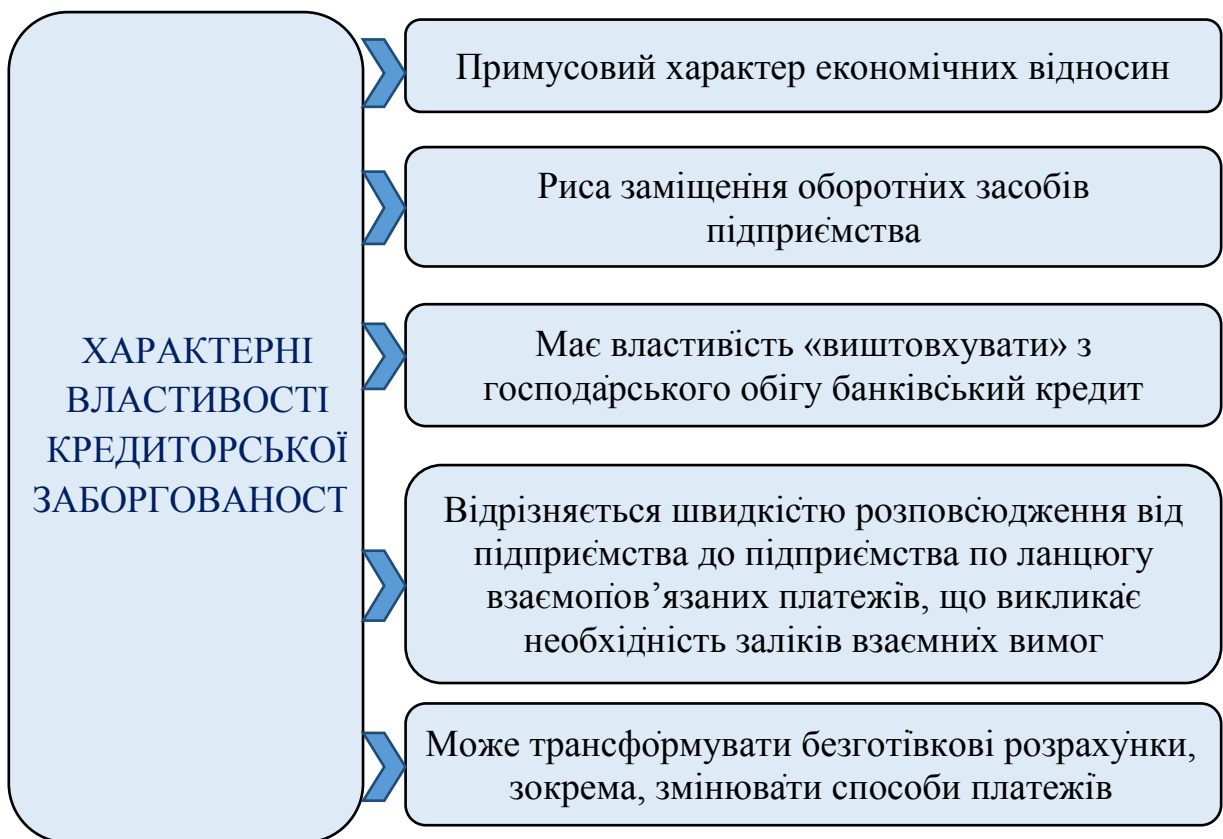

Рис. 1.1. Характерні властивості кредиторської заборгованості

У дискусії щодо визначення терміна «розрахунки» виділяються три основні позиції. Згідно з першою, розрахунки являють собою систему співвідношень. Прихильники другої позиції вбачають прямий зв'язок між цими розрахунками (не використовуючи слово «система»). Третя група вчених просто пояснює економічну суть розрахунків, не пояснюючи їх призначення.

Стан розрахунків у будь-який час їх існування характеризується дебіторською та кредиторською заборгованістю по кожному учаснику. У положеннях з бухгалтерського обліку існують різні визначення поняття, зокрема, що «зобов'язання - це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зміни економічних вигод» [14].

Кредиторська заборгованість – «це тимчасове залучення суб'єктом господарювання для власних потреб коштів, що підлягають поверненню юридичній чи фізичній особі» [13].

Кредитори – «це юридичні та фізичні особи, яким внаслідок минулих подій підприємство заборгувало певні суми коштів, їх еквівалентів або інших активів» [10]. «Як правова категорія кредитна заборгованість - це особлива частина майна організації, яка є предметом зобов'язальних правовідносин між організацією та її кредиторами» [10]. Підприємства володіють і користуються кредитною заборгованістю, але зобов'язані повернути або виплатити дану частину майна кредиторам, які мають на неї вимоги.

Отже, кредитуєтворююча заборгованість має подвійну правову природу: у складі майна належить організації на праві власності або навіть на праві власності на отримані позикові кошти та ресурси, визначені родовими ознаками; а вже як об'єкт зобов'язальних відносин - це заборгованість організації перед кредитними забудовниками, тобто особами, уповноваженими вимагати або вимагати від організації зазначену частину майна.

Базовими суб'єктами розрахунків між підприємствами під час процесу

заготівлі виступають постачальники та підрядники.

Постачальники – «юридичні або фізичні особи, які постачають товарно-матеріальні цінності (сировину, матеріали), надають послуги (постачання електроенергії, газу) виконують роботи (поточний і капітальний ремонт тощо)» [10].

Підрядники – «це спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи при зведенні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво» [14].

Відповідно розрахунки з даною категорією відносяться до поточних зобов'язань. При здійсненні розрахунків можна використовувати як готівкову, так і безготівкову форму. Слід також зазначити, що «постачальники та покупці (або споживачі) мають право вільно обирати форму безготівкових розрахунків та спосіб оплати, що обумовлюється при укладанні договорів поставки або будівельного підряду» [14].

Форми безготівкових розрахунків відрізняються видом використовуваних платіжних документів і порядком їх обігу. Сьогодні безготівкові розрахунки можуть проходити за допомогою таких форм: платіжне доручення, платіжна вимога-доручення, чеки, акредитиви, векселі.

Способи розрахунків підприємств за своїми зобов'язаннями визначаються порядком і умовами виконання. Для кожної форми розрахунків можуть бути використані різні способи розрахунків, що дозволяє господарствам обрати найбільш вигідний для себе спосіб виконання своїх зобов'язань. Самі розрахунки проводяться після або під час факту відвантаження товарно-матеріальних цінностей або шляхом попередньої оплати.

В свою чергу розрахунки згідно їх економічного змісту ділять на такі групи:

- за товарними операціями (включають сукупність розрахунків за реалізовану та придбання продукції, послуг чи робіт);
- за нетоварними операціями (включають зустрічні платежі до

бюджету; отримання та погашення кредитів, оплата страхових внесків, врегулювання збитків, нестач і крадіжок та різноманітні інші розрахунки).

Більшу частку в розрахунках підприємств зазвичай займають розрахунки за товарними операціями.

Отже, розрахунки з постачальниками займають особливе місце в системі кредиторської заборгованості і можуть здійснюватися готівкою або ж безготівковою формою.

1.2. Сутність і завдання організації обліку і внутрішньогосподарському контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками господарства

В політиці підходу до управління фінансами значна увага приділяється побудові політики якісного управління дебіторською та кредиторською заборгованостями. В даному випадку підприємству необхідно ставити протилежні цілі: із однієї сторони, максимально використати залучені кошти, з іншої, якомога швидше отримати назад власні оборотні засоби. Виходячи із суті розрахунків, кожне підприємство є одночасно кредитором і боржником, і кожна розрахункова операція призводить до одночасного формування дебіторської заборгованості в одній звітності та кредиторської в іншій. Звідси, кожна розрахункова операція для суб'єктів породжує різні, зазвичай суперечливі, цілі. Отже, кожне підприємство, при формуванні політики управління своєю дебіторською та кредиторською заборгованістю, повинно ці сегменти на розділяти, а узгоджувати між собою

Однією із спроб їх поєднання є політика підприємства з управління грошовими потоками. Однак рух грошей - як позитивний, так і негативний - не відбувається сам по собі, і не може являти собою самостійну операцію. Тобто, при формуванні політики управління грошовими потоками господарству треба брати до уваги характер розрахункових операцій, які формують грошовий потік.

Сьогодні є багато підприємств, діяльність яких ґрунтується лише на зобов'язаннях перед постачальниками, не маючи практично власного капіталу, і беручи товар у кредит (тобто на продаж), при цьому отримують достатній дохід, не ризикуючи власним капіталом.

Отже, можемо стверджувати, що об'єктом бухгалтерського обліку виступають саме розрахунки як первинні події, в результаті яких формуються об'єкти вже фінансової звітності – дебіторська та кредитна заборгованість.

Організація обліку на підприємствах розрахунків з постачальниками здійснюється відповідно до наказу щодо облікової політики; самі ж розрахунки з постачальником здійснюються згідно з укладеними договорами поставки товарів або надання послуг.

Зазначимо, що створення ефективної системи бухгалтерського обліку важко уявити без використання такого специфічного елемента, як облікова політика. На законодавчому рівні облікову політику визначено як «сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності» [52] та встановлюється обов'язковість її розроблення.

Методика практичного групування інформації на підприємстві про розрахунки повинна бути закріплена в наказі щодо облікової політики за допомогою визначення робочого плану рахунків, щодо якого національне законодавство передбачає самостійність набору. Разом з цим облікова політика будується не лише на базі національних стандартів обліку, але й враховуючи організаційну структуру підприємства та вимоги управлінців щодо формування повного та релевантного масиву інформації для аналітичності показників.

Окреслимо основні завданнями, що виникають перед організацією обліку зобов'язань (рис. 1.2).

Облік кредитної заборгованості підприємств і організацій ведеться за допомогою рахунків шостого класу «Поточні зобов'язання», який

характеризує рахунки стосовно обліку зобов'язань господарств, які виникли під час господарської діяльності та будуть погашенні на протязі року.

Рис. 1.2. Основні завданнями організації обліку зобов'язань

Для повного уявлення елементів, що відносяться до зобов'язань вітчизняних підприємств та організацій, сформовано візуалізацію на рис. 1.3.

Рис 1.3. Поточні зобов'язання підприємств та організацій

Порядок та форми розрахунків між покупцем і постачальником визначаються в господарських договорах. Основні завдання обліку розрахунків з постачальниками представлені на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Основні завдання обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками

При перевірці договірної дисципліни на підприємстві в першу чергу контролюють дотримання умов договорів і контрактів, а при виявленні невідповідностей перевіряють своєчасність пред'явлення претензій та правильне їх документальне обґрунтування постачальниками.

Основні завдання контролю розрахунків з постачальниками на підприємстві включають декілька напрямків (рис. 1.5). Особливу увагу слід приділити способам і умовам розрахунків, питанням бартеру, авансів, претензій, причинам виникнення заборгованості та визначенню доцільності кроків щодо її погашення.

Безпосередній контроль розрахункових операцій здійснюється за наступним алгоритмом (рисунок 1.6).

Вивчення бухгалтерського обліку дозволяє визначити напрями подальшого контролю та ділянки обліку, яким необхідно приділити підвищену увагу через наявні порушення (зловживання). Контролер з'ясовує, наскільки облікові дані використовуються задля підвищення ефективності проведення внутрішнього контролю господарської діяльності, а також

відповідність даних синтетично, аналітичного та первинного обліку даним зазначених в балансі.

Рис. 1.5. Завдання контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками

Контролер визначає форму розрахунків, яку переважно застосовують з постачальниками, при аналізі переліку продукції постачальників і розміру сформованої в кінці періоду кредиторської заборгованості. Контролер вибірково перевіряє найбільш значні суми та вивчає діючі госпдоговори з первинними документами, що з ними пов'язані.

Перевірка використовуваних форм розрахунків щодо постачальників та підрядників полягає у встановленні дотримання щодо них законодавства та

встановлених обмежень щодо використання окремих з них.

Рис 1.6. Алгоритм контролю розрахункових операцій

Перевірка інвентаризації кредиторської заборгованості передбачає проведення контролером аналізу матеріалів інвентаризаційних документів щодо розрахунків з відповідними постачальниками. У разі відсутності таких

даних інвентаризації контролер з метою формування реального уявлення про кредиторську заборгованість може вимагати її термінового проведення.

Правильність висвітлення в бухгалтерському обліку зобов'язань перевіряється в такій послідовності:

- з'ясовується наявність відповідних договорів;
- визначається правильність підсумків статей балансу, в яких показані розрахунки з відповідними постачальниками та підрядниками.

1.3. Нормативно-правові основи організації обліку і внутрішньогосподарському контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками

В кожній національній економіці питаннями регламентації різних її секторів завжди займається держава в особі законотворчих органів. Саме вони дозволяють сформувати якісне підґрунтя для успішної діяльності бізнесу. Давайте розглянемо базові нормативні документи, що допомагають регулювати розрахунки з постачальниками (рис. 1.7).

Відносини стосовно розрахунків між постачальниками і покупцями виникають у процесі господарювання, і зазвичай основою цих відносин є договір, укладання якого передуює самому факту купівлі-продажу цінностей чи замовлення послуг.

Згідно зі ст. 655 Цивільного Кодексу України за договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) «передає або зобов'язується передати майно у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно і сплатити за нього певну грошову суму» [52].

Договір купівлі-продажу найпопулярніший з різновидів договорів в підприємницькій діяльності і є «основним регулятором взаємовідносин між виробниками, споживачами, відносин у сфері розподілу, перерозподілу матеріальних благ, забезпечуючи вільний і оптимальний розвиток усіх форм

власності, підприємництва і торгівлі» [51].

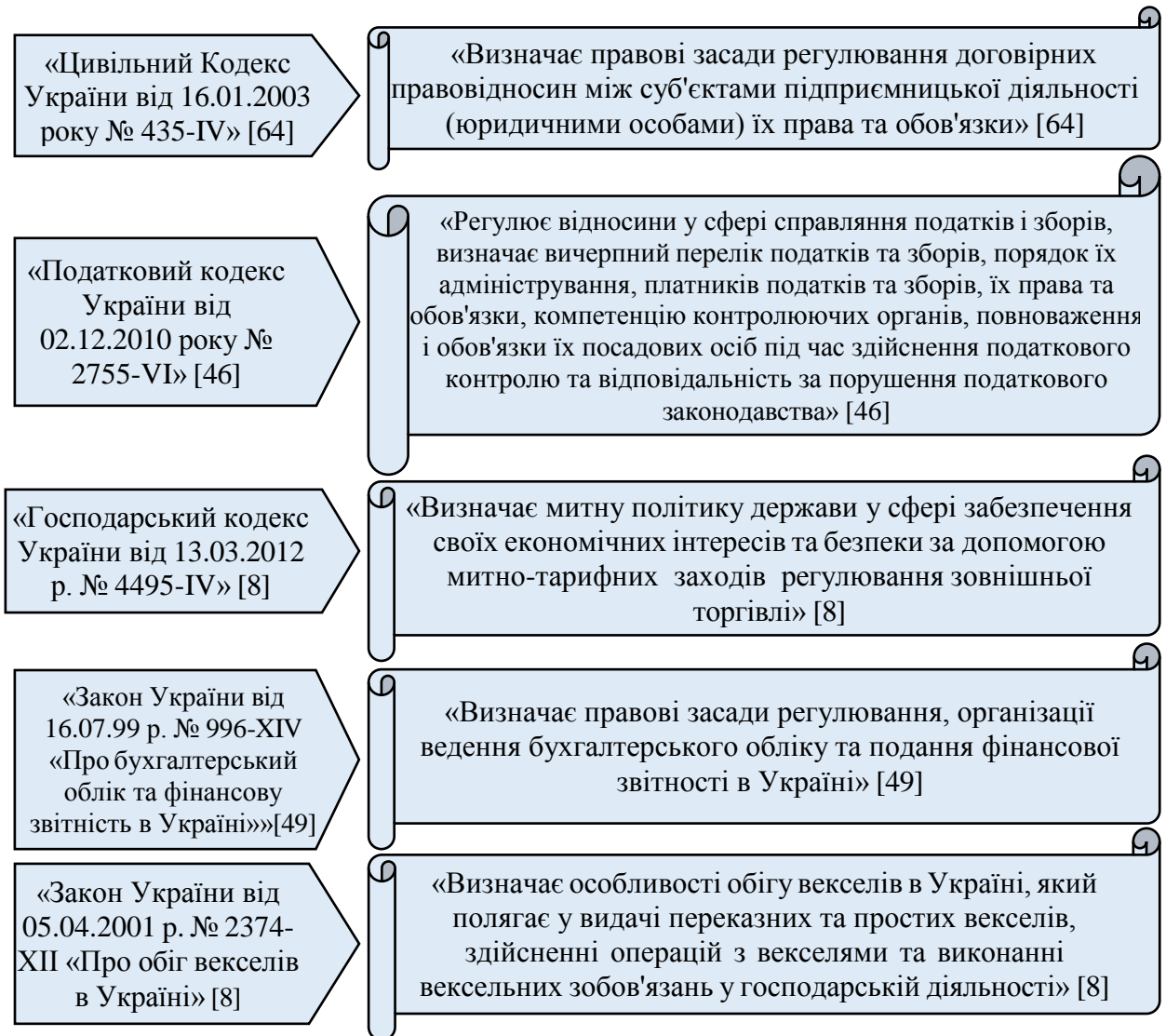

Рис 1.7. Нормативні документи щодо регулювання розрахунків з постачальниками й підрядниками

Загалом всі особливості організації та безпосереднього ведення обліку на кожному підприємстві цілому регламентує Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [17]. Він діє на всі юридичні особи, які працюють у законодавчому полі України, будь-яких організаційно-правових форм чи форм власності, та на представництва закордонних суб'єктів, що зобов'язані за законом звітуватися, а отже займатися ведення обліку. Цей закон містить чіткі загальнообов'язкові правила щодо ведення обліку, а також складання фінансової звітності.

Крім цього у національних стандартах обліку більш глибоко деталізовано всю методологію щодо розрахунків з постачальниками.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку (далі НП(С)БО) 11 «Зобов'язання» чітко визначає всю методологічну основу формування в бухгалтерському обліку інформації щодо зобов'язань, їх повну класифікацію й оцінку, та розкриває принципи надання інформації щодо зобов'язань у примітках до фінансової звітності [34].

Таким чином, у відповідності до вимог НП(С)БО 11, зобов'язання – «це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приводить до зменшення економічних вигод» [34].

Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 275 від 18.02.2020 «Про затвердження примірної методики визначення очікуваної вартості предмета закупівлі» [33] трактує, що «постачальник - будь-яка фізична особа, фізична особа - підприємець або юридична особа, що постачає товар/надає послуги замовнику згідно з договором» [33], а «підрядник – будь-яка фізична особа, фізична особа - підприємець або юридична особа, що виконує роботи замовнику згідно з договором» [33].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві» № 668 від 01.08.2005 року, підрядники – «це спеціалізовані підприємство або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи при спорудженні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво» [51].

І хоча ми згадали значну кількість регламентуючої розрахунки нормативної документації все рівно постійно в господарському процесі виникають деякі непорозуміння між контрагентами. Це можна пояснити перш за все достатньою кількістю спірних питань в різноманітних правових документах, які мають різне тлумачення. При цьому варто наголосити, що саме ж ці документи з організації і обліку розрахунків повинні забезпечувати якісний контроль зобов'язань, сприяти законності у

фінансово-господарській діяльності та дотримання фіндисципліни, а також, що на менш важливо, бути зрозумілими та доступними для сприйняття.

Висновки до розділу 1

В першому розділі дослідження викладено матеріал присвячений розкриттю економічної суті процесу постачання і розрахунків з постачальниками й підрядниками. Зокрема, висвітлено особливості виникнення заборгованості перед контрагентами під час процесу заготівлі та кредиторської заборгованості в цілому. Також в роботі визначено сутність і завдання організації обліку і внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками господарства й досліджено регламентуюча їх нормативно-правова база.

Зокрема у першому розділі було з'ясовано, що:

- найбільш повним визначенням кредитної заборгованості вважаємо наступне: кредитна заборгованість – це «сума, яку повинно сплатити підприємство (організація) в установленій термін юридичним або фізичним особам (кредиторам) внаслідок отримання ним коштів в грошовій або інших формах» [12].

- постачальники – «юридичні або фізичні особи, які постачають товарно-матеріальні цінності (сировину, матеріали), надають послуги (постачання електроенергії, газу) виконують роботи (поточний і капітальний ремонт тощо)» [10].

- підрядники – «це спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи при зведенні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво» [14].

- способи розрахунків підприємств за своїми зобов'язаннями визначаються порядком і умовами виконання. Для кожної форми розрахунків можуть бути використані різні способи розрахунків, що дозволяє

господарствам обрати найбільш вигідний для себе спосіб виконання своїх зобов'язань. Самі розрахунки проводяться після або під час факту відвантаження товарно-матеріальних цінностей (виконання робіт чи надання послуг) або шляхом попередньої оплати.

- організація обліку на підприємствах розрахунків з постачальниками і підрядниками здійснюється відповідно до наказу про облікову політику; самі ж розрахунки з постачальником здійснюються згідно з укладеними договорами поставки товарів або надання послуг.

- також окреслено основні завданнями, що виникають перед організацією обліку зобов'язань та основні завдання обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками.

- зазначено завдання контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками та наведено алгоритм контролю розрахункових операцій.

Крім цього розглянуто базові нормативні документи, що допомагають регулювати розрахунки з постачальниками й підрядниками А також дійшли до висновку, що в господарському процесі все рівно постійно виникають деякі непорозуміння між контрагентами щодо розрахунків і що пов'язано це з достатньою кількістю спірних питань в різноманітних правових документах, які мають різне тлумачення.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ

2.1. Фінансово-економічна характеристика господарства

Базою дослідження кваліфікаційної роботи було фермерське господарство «ЖУЛЕЙ», яке знаходиться у селі Іванівка (Іларіонівська с/р) Синельниківського району Дніпропетровської області.

Основними зареєстрованими видами економічної діяльності досліджуваного господарства є 01.11 «Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур» [32] та 46.21 «Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин» та 46.90 «Неспеціалізована оптова торгівля» [32].

Робота даного господарства супроводжується неперервним кругообігом засобів, здійснюваних у вигляді затрат ресурсів й отримання доходів, їх розподілення й використання. При цьому визначаються джерела засобів, направлення й форми фінансування, оптимізується структура капіталу, проводяться розрахунки з постачальниками матеріально-технічних ресурсів, отримувачами продукції, державними органами (сплата податків), співробітниками підприємства - і всі відносини складають зміст фінансово-господарської діяльності досліджуваного господарства.

З метою якісної фінансово-економічної характеристики господарства проведемо аналіз ключових показників його діяльності. Однією з базових цілей функціонування, як і будь якого господарства, є формування капіталу, який першочергово забезпечує потреби у придбанні активів та оптимізує їх структуру з точки зору забезпечення умов ефективності їх використання. На першому етапі оцінки фінансового стану господарства проведемо аналіз такого показника діяльності господарства, як майно.

Майно - «це ресурси, контрольовані підприємством в результаті

минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до надходження економічних вигод у майбутньому» [3]. Майновий стан будь-якого суб'єкта характеризується складом, розміщенням, структурою й динамікою активів (майна) і пасивів (власного капіталу і зобов'язань) (рис. 2.1).

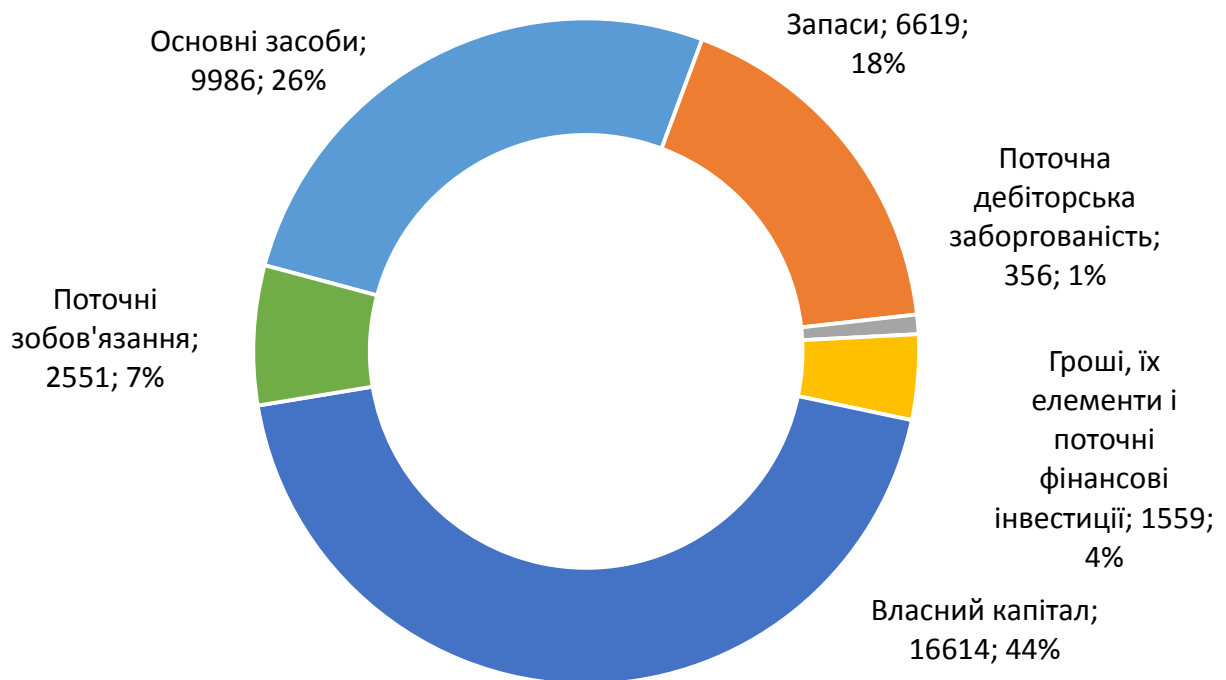

Рис. 2.1. Оцінка майна і капіталу ФГ «Жулей», 2022 р., тис. грн.

Аналіз майнового стану ФГ «ЖУЛЕЙ» з 2018 року по 2022 рік показує майже по всім показникам зростання, що безумовно є позитивом. Так загальна вартість майна господарства має тенденцію до зростання, але варто зазначити, що багато в чому це сталося через значні показники інфляції та проведену переоцінку майна. В 2022 році цей показник становив 19165 тис. грн., що більш ніж у два рази перевищує показники базового. Відповідно вартість основних засобів теж зросла, що не в останню чергу сталося завдяки систематичним переоцінкам в господарстві, особливо останнього 2022 року. Розглядаючи наявність запасів, видно, що з кожним роком їх вартість зростає. В 2022 році вона становила 6619 тис. грн., що майже в 2,8 разів перевершує показник 2018 року. Збільшення даного показника можна характеризувати і як позитивне і негативне явище в господарстві. В кращому

випадку залишки готової продукції на кінець облікового періоду можуть свідчити про те, що підприємство притримує продукцію до збільшення цін, яке в основному відбувається навесні. З іншого боку може бути так, що запаси не користуються попитом і залишаються на складі просто нереалізованими. Стосовно поточної дебіторської заборгованості, то її значення значно збільшилося за даний період: в 2018 р. - 45 тис. грн., в 2022 р. - 356 тис. грн., або збільшилася на 691,11%, але звернемо увагу на достатні низькі порівняльні показники 2018 року і достатньо кризовий 2022 рік.

Тепер розглянемо вцілому капітал підприємства для оцінки його власного капіталу й зобов'язань. Згідно аналітичних даних загальна вартість капіталу ФГ «ЖУЛЕЙ» за досліджуваний період постійно зростала. В 2022 році його значення становило 19165 тис. грн., що на 112,19 відсотків більше за 2018 рік. Розмір власного капіталу збільшувався в основному внаслідок отриманого нерозподіленого прибутку та реінвестування його на розвиток господарства. Величина зобов'язань підприємства показувала зростання на 83 відсотка, що вказує на послаблення фінансового стану. Розмір поточних зобов'язань має чітко виражену тенденцію до збільшення, що звичайно, є негативним явищем в діяльності господарства, оскільки даний показник свідчить про не вчасність розрахунків як зі своїми контрагентами та державними фондами, так і можливо власними працівниками. При цьому зазначимо повну відсутність довгострокових зобов'язань, які протягом звітнього року були в повній мірі погашені або переведені до поточної кредиторської заборгованості. Загалом же достатньо суттєві відхилення показників майнового стану на досліджуваному підприємстві в значній мірі пояснюється прямим впливом військової агресії північно-східного сусіда України та суттєвою девальвацією національної валюти - гривні.

Проведемо аналіз руху та функціонального стану основних засобів, що дає змогу встановити кількість ресурсів, їх вплив на виробничий процес господарства, а також визначити їх стан і оцінку (рис. 2.2).

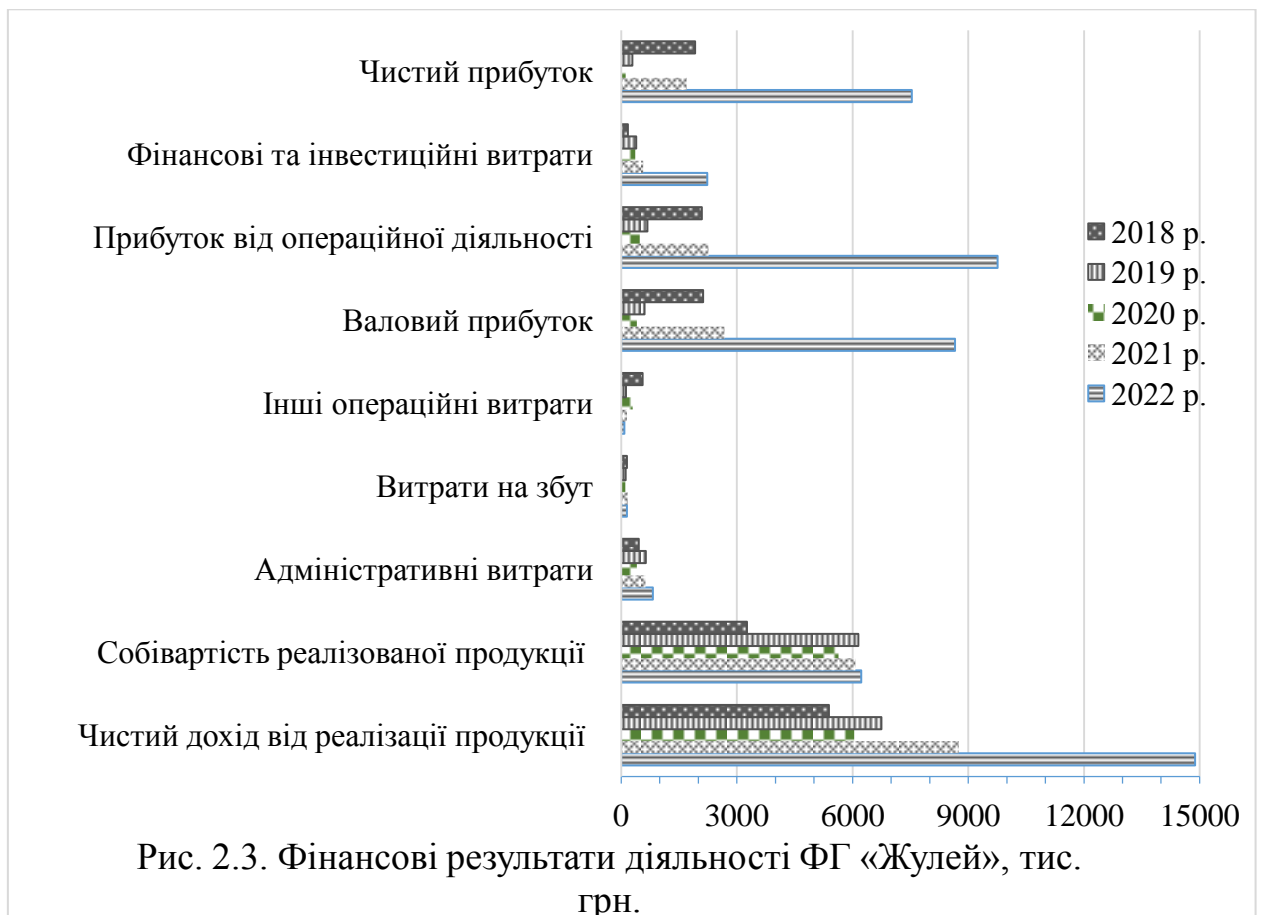

Аналітичні дані показують, що ФГ «ЖУЛЕЙ» на досить низькому рівні оновлює свій склад основних засобів, але їх вартість на протязі 2018-2022 рр. зросла, що є в основному наслідком переоцінки вартості основних засобів господарства. Річний приріст за даними 2022 року становив 971 тис. грн., що на 52,56 % менше за 2018 рік. Відповідно до цього темп зростання зменшився на 33,98 в.п. Коефіцієнт оновлення значно зменшився порівнянні з 2018 роком, а саме на 30,18 в.п. і склав 8,3%. В свою чергу це вплинуло на зменшення коефіцієнта заміни. Період обороту основних засобів при цьому збільшився. Аналізуючи показники функціонального стану основних засобів, спостерігаються негативні процеси, а саме: коефіцієнт зносу на кінець 2022 року збільшився на 2,05 %, а коефіцієнт придатності навпаки зменшився. При цьому можна сказати, що основні засоби ФГ «ЖУЛЕЙ» на 2022 рік знаходяться в задовільному стані.

Загальну оцінку фінансових результатів характеризують системою абсолютних і відносних показників. «Абсолютними показниками є суми

прибутку (чи збитку) за структурою його утворення чи розподілу і використання» [30]. Відносні показники - «це значення рентабельності, які характеризують відносний ступінь прибутковості вкладеного капіталу в цілому та за його структурою, здійснених витрат чи отриманого доходу» [30].

Показники фінансових результатів діяльності ФГ «ЖУЛЕЙ» покажемо на рис 2.3. Як бачимо, дані в цілому показують щорічне зростання доходу (виручки) від реалізації продукції (робіт чи послуг). Значення даного показника в 2022 році становив 14888 тис. грн., що на 176,11% більше, ніж у 2018 році. Навіть якщо враховувати фінансово-економічну кризу господарство має досить пристойні показники по чистому доходу від реалізації.

Зростання показника собівартості виробництва продукції відбувається приблизно однаковими темпами з ростом виручки господарства. Також слід відмітити відносно незначне збільшення витрат на збут (+4,11 %) та помітне

скорочення інших операційних витрат. Чистий прибуток ФГ «ЖУЛЕЙ» зростав, і в 2022 році його значення становило 7534 тис. грн., що на 292,6 %

більше за 2018 рік. Відсоткове відношення чистого прибутку до виручки від реалізації продукції, робіт та послуг в 2022 році становив 50,6 %, що на 15,01 в.п. більше за 2018 рік. Це є максимальне значення даного показника за 2018-2022 рр., при величині чистого прибутку в розмірі 7534 тис. грн. та виручки від реалізації продукції в розмірі 14888 тис. грн.

Фінансово стійким можемо вважати такий суб'єкт господарювання, який за рахунок власних коштів спроможний забезпечити запаси і витрати, своєчасно розраховуватись із своїми зобов'язаннями, не допускати простроченої кредиторської заборгованості. Оцінку показників фінансової стійкості фермерського господарства «ЖУЛЕЙ» проведемо за таблицею 2.1.

Таблиця 2.1

Оцінка фінансової стійкості ФГ «ЖУЛЕЙ»

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022р. до 2018 р.
1. Показники структури капіталу						
Коефіцієнт автономії	0,85	0,79	0,84	0,71	0,87	102,51
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,15	0,21	0,16	0,29	0,13	86,24
Коефіцієнт фінансування	5,48	3,81	5,31	2,4	6,51	118,86
Коефіцієнт фінансового ризику	0,18	0,26	0,19	0,42	0,15	84,13
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,93	0,94	0,97	0,84	1,00	107,95
Коефіцієнт структури залученого капіталу	0,44	0,23	0,15	0,45	-	-
2. Показники стану оборотних активів						
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	1755,0	2018,0	1509,0	1009,0	5995,0	341,6
Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	0,69	0,56	0,53	0,33	0,70	101,61
Коефіцієнт забезпеченості запасів	0,71	0,60	0,53	0,37	0,91	127,94
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	-	-	-	-	0,06	-
3. Показники стану основного капіталу						
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,95	0,93	0,93	0,92	0,87	91,29
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,67	0,59	0,65	0,71	0,52	77,24
Коефіцієнт накопичення амортизації	0,10	0,15	0,16	0,15	0,15	139,63
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	0,39	0,56	0,40	0,32	0,80	205,47

За даними таблиці 2.1, коефіцієнт автономії має тенденцію до зростання. В 2022 році він набув свого максимального значення на рівні 0,87, що більше базового року на 2,51%, при нормативному значенні 0,5. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу навпаки зменшився, що є позитивним явищем, і в 2022 році склав 0,13, при нормативному значенні менше 0,5. На протязі досліджуваного періоду коефіцієнт фінансування зріс, що свідчить про спроможність господарства забезпечувати свої потреби у витратах на виробництво в основному власними коштами. Підтвердженням цього є незначне зростання значення коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів. Також господарство є достатньо фінансово стійким, в підтвердження чого виступає тенденція зниження коефіцієнта фінансового ризику. Згідно даних спостерігаємо зростання коефіцієнту забезпеченості оборотними коштами, при цьому його значення на протязі 2018-2022 рр. стабільно більше нормативного. Достатня величина оборотних коштів дає можливість ФГ «ЖУЛЕЙ» вчасно розраховуватися по терміновим платежам. Коефіцієнт забезпеченості запасами також зростає та є вищим від нормативного значення, що є позитивним показником, оскільки підприємство постійно забезпечене необхідними запасами для виробничого процесу.

Коефіцієнт реальної вартості майна, як і коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні, в 2022 році зменшився в порівнянні з базовим роком, що свідчить про негативні тенденції стану основних засобів і майна господарства. Можемо стверджувати, що фінансовий стан досліджуваного підприємства є стійким.

Далі розглянемо оцінку ліквідності та платоспроможності ФГ «ЖУЛЕЙ» (табл. 2.2). Ліквідність характеризується здатністю господарюючого суб'єкта виконувати свої короткотермінові (поточні) зобов'язання за рахунок власних поточних коштів. Підприємство може вважатись ліквідним, якщо його поточні активи перевищують поточні

зобов'язання, а само воно здатне оперативного перетворити активи на платіжні засоби.

Платоспроможність - «це наявність у господарства джерел фінансування для своєчасного і постійного погашення своїх зобов'язань» [8].

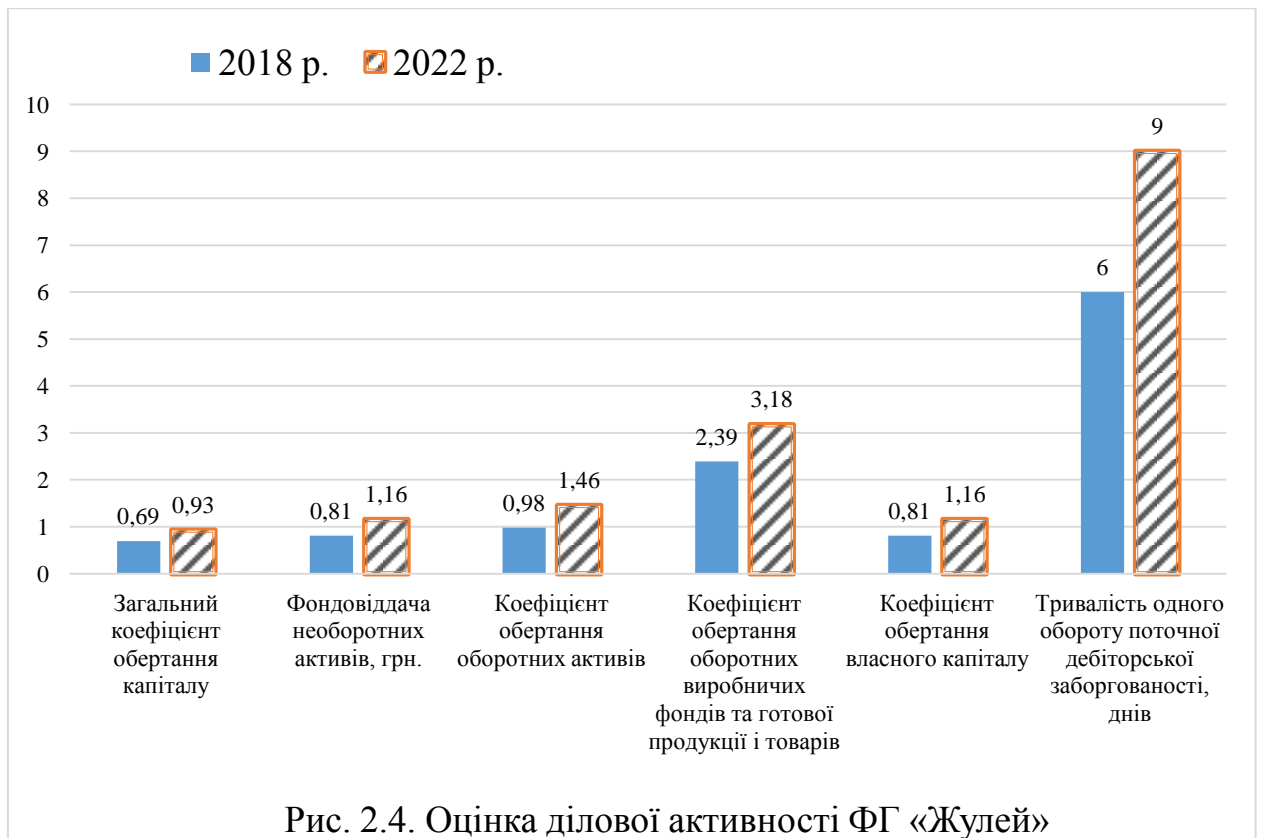
Таблиця 2.2

Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів ФГ «ЖУЛЕЙ», тис. грн.

№ з/п	Показник	Нормативне значення	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.
<i>1. Оцінка ліквідності</i>								
1.1	Високоліквідні активи (A1)	$\geq P1$	19,00	27,00	-	-	1559,0	8205,26
1.2	Середньоліквідні активи (A2)	$\geq P2$	45,00	226,00	23,00	342,00	356,0	791,11
1.3	Низьколіквідні активи (A3)	$\geq P3$	2479,0	3359,0	2822,0	2741,0	6619,0	267,00
1.4	Найбільш строкові зобов'язання (П1)	$\leq A1$	109,0	76,00	74,00	74,00	43,00	39,45
1.5	Короткострокові зобов'язання (П2)	$\leq A2$	589,0	1518,0	1262,0	2000,0	1212,0	205,77
1.6	Довгострокові зобов'язання (П3)	$\leq A3$	607,0	486,0	243,0	1711,0	-	-
<i>2. Оцінка платоспроможності</i>								
2.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	0,02	0,02	-	-	0,61	2531,38
2.2	Проміжний коефіцієнт покриття	$\geq 0,7$	0,08	0,03	0,02	0,16	0,75	923,11
2.3	Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	≥ 2	3,23	2,27	2,13	1,49	3,35	103,72
2.4	Коефіцієнт загальної платоспроможності	Збільшення	6,48	4,81	6,31	3,40	7,51	115,95
<i>3. Оцінка оборотності оборотних активів</i>								
3.1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	-	5392,0	6752,0	6047,0	8757,0	14888,0	276,11
3.2	Середньорічна вартість оборотних активів	-	2352,5	3077,0	3228,5	2964,0	5814,5	247,16
3.3	Коефіцієнт обертання оборотних активів	Збільшення	2,29	2,19	1,87	2,95	2,56	111,71
3.4	Коефіцієнт завантаження оборотних активів	Зменшення	0,44	0,46	0,53	0,34	0,39	89,52
3.5	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	Зменшення	157	164	192	122	141	90

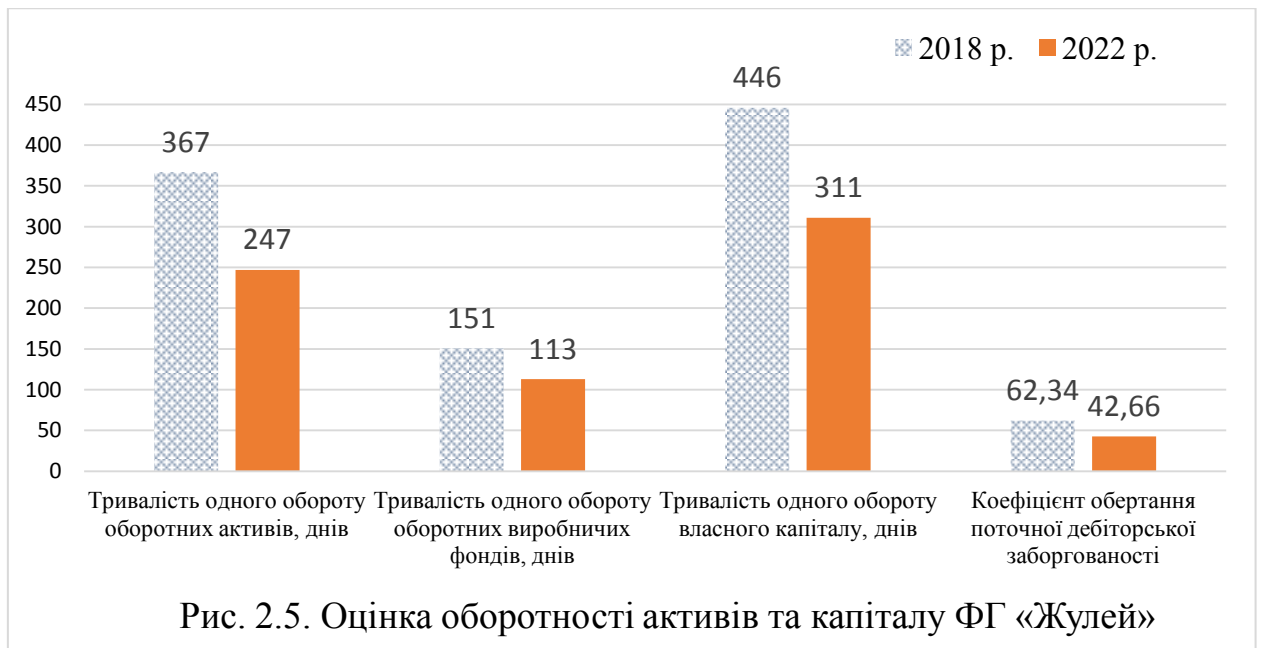
Дані таблиці 2.2 свідчать, що високоліквідні активи хоч і зростають, але тільки в 2022 році набрали необхідного значення для покриття найбільш термінових зобов'язань. Стосовно середньоліквідних та низьколіквідних активів, то їх величина цілком достатня для покриття короткострокових та довгострокових зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності тільки в 2022 році набрав необхідного нормативного значення, та становив 0,61. В попередніх роках його рівень значно нижчий від нормативного, що, звичайно, було негативним явищем. Коефіцієнт загальної платоспроможності, проміжний коефіцієнт покриття та коефіцієнт загальної ліквідності мають в досліджуваному періоді більші від нормативних значення. Коефіцієнт обертання оборотних активів зростає і в 2022 році склав 2,56, що на 11,71% більше за базовий. Збільшення даного коефіцієнта безпосередньо впливає на зменшення тривалості обертання оборотних активів, що є позитивною динамікою. В свою чергу коефіцієнт завантаження оборотних активів зменшується, що є наслідком росту чистого доходу господарства більшими темпами, ніж росту середньорічної вартості оборотних активів. Отже, можемо сміливо стверджувати, що ФГ «ЖУЛЕЙ» є платоспроможним та ліквідним.

Проведемо оцінку ділової активності ФГ «ЖУЛЕЙ» (рис. 2.4).

Як бачимо, загальний коефіцієнт оборотності капіталу в 2022 році склав 0,93, що більше за базовий рік на 35,3%. Коефіцієнт оборотності оборотних активів збільшився в звітному році в порівнянні з 2018 роком. Тривалість одного обороту оборотних активів зменшилося до 247 днів, що відмічається як позитивне явище (рис. 2.5). Аналогічна ситуація присутня по готовій продукції: коефіцієнт оборотності збільшується, відповідно й зменшується тривалість одного обороту. Це означає, що готова продукція не залежується на складах господарства, а швидко реалізовується, відповідно до цього користується попитом.

Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості має чітко виражену тенденцію до зниження (рис. 2.5). Тривалість обороту дебіторської заборгованості збільшився і в 2022 році склав 9 днів, що є допустимим значенням і не знижують ділову активність ФГ «ЖУЛЕЙ».

Ключовим завданням комплексного (рейтингового) оцінювання фінансового стану господарства є аналіз результатів його діяльності. Оцінимо фінансовий стан ФГ «ЖУЛЕЙ» за показниками комплексного аналізу фінансового стану відображених в додатку А.

Отже, аналіз комплексної оцінки фінансового стану ФГ «ЖУЛЕЙ» свідчить про достатньо високі якісні показники. Зокрема, коефіцієнт поточної ліквідності є значно більшим від нормативного значення та з роками тільки підвищується, рейтингова оцінка становить 10 балів, що є максимальним значенням. Коефіцієнт швидкої ліквідності має тенденцію коливань за 2018-2022 рр., але на 2022 рік значення рейтингу дорівнює 9. Період оборотності дебіторської заборгованості за досліджуваний період дещо зріс, але, як зазначалося вище, це викликано фінансово-економічною кризою в країні, що відмічається як негативний процес. Незважаючи на це ФГ «ЖУЛЕЙ» має рейтинг по періоду оборотності дебіторської заборгованості 10. Коефіцієнт фінансової незалежності також має рейтингову оцінку в 10 балів, оскільки зменшився та має низьке значення, що означає

малу концентрацію залученого капіталу підприємством. Частка оборотних активів сформованих власними коштами зростає і це є позитивно, оскільки означає, що ФГ «ЖУЛЕЙ» при закупівлі необхідних оборотних активів в переважній більшості користується власними коштами. Рентабельність продажу теж має високу рейтингову оцінку. Простроченої дебіторської заборгованості за досліджуваний період в господарстві не виникало, що говорить про правильний підхід до реалізації. Також зріс показник зносу основних засобів за 2018-2022 рр., але має показник 10 за рейтингом, що свідчить про досить непогане забезпечення господарства власними основними засобами. Підсумовуючи викладене, можемо з впевненістю стверджувати, що фінансовий стан досліджуваного господарства є міцним з резервами до розвитку.

Отже, наведена фінансово-економічна характеристика ФГ «ЖУЛЕЙ», підтверджує, що підприємство є ліквідним та платоспроможним, фінансово стійким, рентабельним та забезпеченим основними та оборотними засобами, а також виступає конкурентоспроможним господарством на ринку.

2.2. Характеристика організації роботи бухгалтерських служб та оцінка базових основ облікової політики господарства

Облікові процеси у ФГ «ЖУЛЕЙ» проходять в централізованій бухгалтерії, у складі двох співробітників: головного бухгалтера (виконує також функції економіста), який займається обліком основних засобів, обліком заробітної плати, розрахункових операцій, закриттям рахунків обліку доходів та витрат і визначенням фінансових результатів, а також бухгалтера з обліку касових операцій, ТМЦ, виробництва та готової продукції, відображення інформації щодо стану банківського розрахункового рахунку.

Головний бухгалтер займається загальною організацією систем

бухгалтерського та управлінського обліку господарства. Відповідно він же забезпечує дотримання господарством єдиних, встановлених державою, методичних засад ведення обліку, формування та подання фінансової звітності у відповідні строки; організовує контроль за достовірним відображенням на бухгалтерських рахунках всіх господарських процесів; бере безпосередньо участь у підготовці матеріалів при випадках розкрадання чи псування матеріальних цінностей щодо відшкодування збитків і нестач підприємству.

З метою своєчасного складання бухгалтерської та фінансової звітності та оперативного аналізу її показників також бухгалтер розробляє графік документообігу та схему розподілу обов'язків між співробітниками.

Повна відповідальність за процес ведення обліку в фермерському господарстві «ЖУЛЕЙ» лягає на бухгалтерію. Сам бухгалтерський облік в господарстві побудований згідно лінійного принципу, за яким головному фахівцю підпорядкований інші обліковці. При кращих економічних умовах у обліковому відділі працювало і більше співробітників з більш вузьким поділом обов'язків, але на сьогодні значний сегмент облікової роботи на первинному етапі формує безпосередньо головний бухгалтер. Тому класичної побудови та використання лінійного принципу обліку на практиці на відбувається. Головним чином можемо його спостерігати на окремих ділянках, де обліком займається окремий фахівець, зокрема щодо обліку касових операцій, обліку витрат виробничої діяльності, відображення обліку оприбуткування та руху готової продукції й матеріальних цінностей, відображення в обліку інформації банківських документів щодо руху грошових коштів на розрахункових рахунках господарства.

У відповідності до чинного законодавства ключовою метою ведення обліку та складання фінансової звітності співробітниками бухгалтерії є «отримання інформації для прийняття управлінських рішень і оцінки фінансового стану підприємства та результатів його діяльності, а також надання користувачам повної, правдива інформація» [13].

З метою ведення господарського обліку діяльності в фермерському господарстві «ЖУЛЕЙ» використовується автоматизований (машинний) спосіб обробки інформації з частковим використанням ручної форми. Саме на відсутність повної автоматизації всіх сегментів обліку слід звернути особливу увагу в господарстві.

Зазначимо, що в господарстві, як і в усіх інших вітчизняних підприємствах, порядок організації та ведення бухгалтерського обліку безпосередньо визначає Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [17].

В процесі планування та розробки системи бухгалтерського обліку для забезпечення власного облікового процесу господарство згідно наданих йому прав і можливостей самостійно:

- визначило облікову політику господарства;
- обрало форму бухгалтерського обліку як певної системи реєстрів, порядок і способи реєстрації та узагальнення інформації в них з дотриманням єдиних принципів, встановлених Законом;
- визначилося з порядком обліку особливостей своєї діяльності та технології обробки зібраних облікових даних;
- може розробляти систему і форми обліку, звітності та контролю операцій, визначати права працівників на підпис і засвідчення бухгалтерських документів;
- затверджувати правила документообігу та технологію обробки звітної інформації, а також додаткову систему рахунків бухгалтерського обліку та аналітичних реєстрів.

Облікова політика - «це сукупність принципів, методів і процедур, які використовує суб'єкт господарювання для підготовки та подання фінансової звітності» [4]. Ключовою метою облікової політики, на думку професора Лесі Васильєвої, є «впорядкування самого облікового процесу в господарстві; забезпечення методологічного та методичного відображення майна, господарських операцій та кінцевих результатів; надання системності та

цілеспрямованості обліку; підвищення ефективності бухгалтерського обліку» [4]. Формування облікової політики суто прагматичний захід, оскільки це впорядковує процес обліку, забезпечує правильність відображення господарських процесів й ефективність ведення бухгалтерського обліку. При визначенні облікової політики необхідно, перш за все, здійснити оптимальний вибір методів обліку амортизації основних засобів, списання виробних запасів та розподілу накладних загальновиробничих витрат.

В ФГ «ЖУЛЕЙ» основи облікової політики встановлюють самостійно Наказом, підписаним керівником і головним бухгалтером, з обов'язковим відображенням по пунктах методичних засад побудови бухгалтерського обліку із зазначенням техніки його ведення формування статистичної та фінансової звітності, розкриття загальної організації роботи бухгалтерської служби. На сьогодні поточне законодавство дає змогу господарствам достатньо широкі права при формуванні основ облікової політики у власній діяльності.

У загальному вигляді облікову політику, на думку Васильєвої Л.М., можна трактувати як «вибір методик, прийомів і способів ведення обліку із наведених в нормативних документах з методології обліку в межах загальних правил і принципів його організації» [4]. Враховуючи обрані методи оцінки активів й зобов'язань облікова політика має здатність впливати на фінансові результати бізнесу. Прикладом цього впливу є застосування різних методів нарахування амортизації основних фондів, визначення способу оцінювання виробничих запасів чи обрання бази розподілу загальновиробничих витрат або методів розрахунку виробничої вартості продукції.

2.3. Організація обліку та документальний супровід розрахунків з постачальниками та підрядниками господарства

З метою якісного формування масиву даних облікової інформації на

підприємстві повинно бути налагоджено облікове забезпечення. Облікове забезпечення – це «сукупність усіх видів обліку, облікових процесів, об'єднаних у систему та спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом перетворення первинної інформації в узагальнюючу відповідно цілям» [16].

Система облікового забезпечення є однією зі складових облікового забезпечення і, можливо, найважливішою, оскільки саме на даних бухгалтерського обліку ґрунтується аналіз й приймаються управлінські рішення. Вцілому облікове забезпечення представлено на рисунку 2.6.

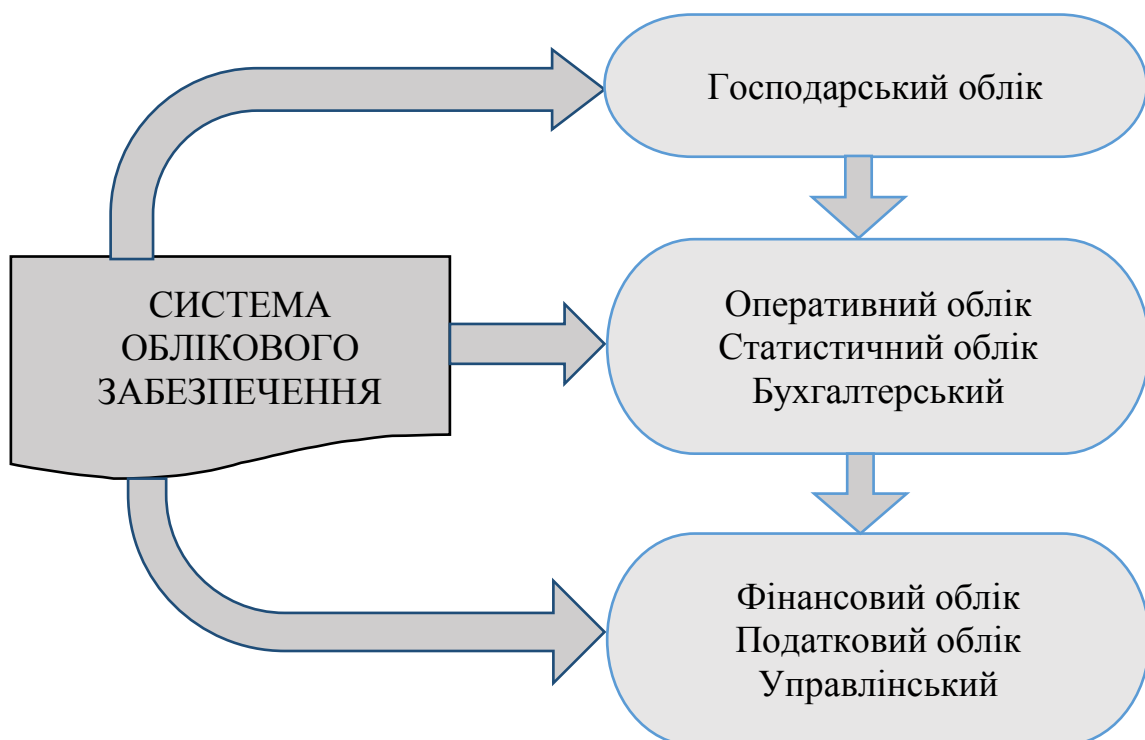

Рис. 2.6. Система облікового забезпечення

Ключовою умовою функціонування обліково-аналітичного забезпечення є збір облікової інформації. Корисність інформації для управління визначається насамперед її якісними характеристиками: зрозумілістю, своєчасністю, суттєвістю, достовірністю, сутністю форми, нейтральністю, обачністю, повнотою, сумісністю, своєчасністю та економічною доцільністю. Облікова інформація лежить в основі бухгалтерського обліку та прийняття рішень. Формування інформації передбачає її збирання, реєстрацію, накопичення, систематизацію та обробку.

На цьому етапі необхідно уникати помилок або вчасно їх виявляти та усувати, оскільки на цьому «початковому» етапі можливі виправлення.

Дослідимо всі аспекти облікового супроводу розрахунків з постачальниками у ФГ «ЖУЛЕЙ». Під час ведення обліку господарство керується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [17]. Оперативний облік кредиторської заборгованості налагоджений досить чітко, оскільки передбачає поточний контроль, збір даних, і відображення господарських операцій через первинні документи: договори, рахунки-фактури, акти виконаних робіт, чеки, векселі тощо. «Статистичний облік спрямований на спостереження й аналіз конкретного явища з метою визначити якісні та кількісні зміни» [17]. ФГ «ЖУЛЕЙ» не приділяє уваги статистичному обліку кредиторської заборгованості, хоча ця ділянка обліку могла б дозволити виявити закономірності її виникнення, погашення, та дослідити й спрогнозувати розмір такої заборгованості і все це використовувати для аналізу з метою прийняття рішень керівниками.

Бухгалтерський облік на підприємстві є обов'язковим видом обліку, оскільки на ньому будуються фінансові, податкові, статистичні та інші звіти, в яких використовується грошовий вимірник. У ФГ «ЖУЛЕЙ» облік розрахунків з постачальниками налагоджено достатньо чітко, оформлення первинних документів вчасне, синтетичний та аналітичний облік систематизує отримані дані за допомогою автоматизованого програмного продукту. Схематично облік розрахунків з постачальниками можна побачити на рис. 2.7.

«Податковий облік є системою обов'язкових форм і методів відображення платником податків результатів своєї господарської діяльності чи інших об'єктів, які пов'язані з визначенням податкового зобов'язання з окремих податках» [17]. ФГ «ЖУЛЕЙ» веде податковий облік відповідно до Податкового кодексу України. Формування податкових декларацій проходить автоматизовано через програмне облікове забезпечення, що, в свою чергу, суттєво полегшує облік для бухгалтера та мінімізує кількість

невимушених помилок. Варто сказати, що управлінський облік у ФГ «ЖУЛЕЙ» окремо не ведеться.

Рис. 2.7. Схема бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості ФГ «ЖУЛЕЙ»

При веденні первинного бухгалтерського обліку ФГ «ЖУЛЕЙ» керується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [17], відповідно до якого бухгалтерський облік господарських операцій необхідно вести на основі первинних документів, які фіксують факт проведення господарської операції. Причому складено такий документ має бути безпосередньо при події, а при неможливості – відразу після закінчення процесу. Завданням організації обліку є складання графіку документообігу із вказанням конкретних виконавців, часу формування й передавання документації до архіву. І його складання може стати початком впровадження

управлінського обліку в господарстві.

Під час процесу заготівлі ФГ «ЖУЛЕЙ» вступає у відносини з юридичними та фізичними особами – а саме з постачальниками й підрядниками, а отже – здійснює з ними в певному порядку розрахунки. Підставою для здійснення розрахунків за отримані господарством сировину і матеріали виступає договір, де фіксується номенклатура, назва послуг, обов'язки компанії та послуг, а також порядок оплати. Особливо увагу в договорах приділяють умовам поставки, ціні товару, порядку оплати та умовам платежу, бо дані умови договору є істотними та необхідними при вирішенні спору в претензійному порядку. При оприбуткуванні продукції в бухгалтерії видається відповідний документ – прибуткова накладна. Один екземпляр залишається в бухгалтерії і виступає підставою для відображення в облікових регістрах виникнення кредиторської заборгованості. Основні первинні документи, що відображають виникнення та погашення кредиторської заборгованості, відображено на рис. 2.8.

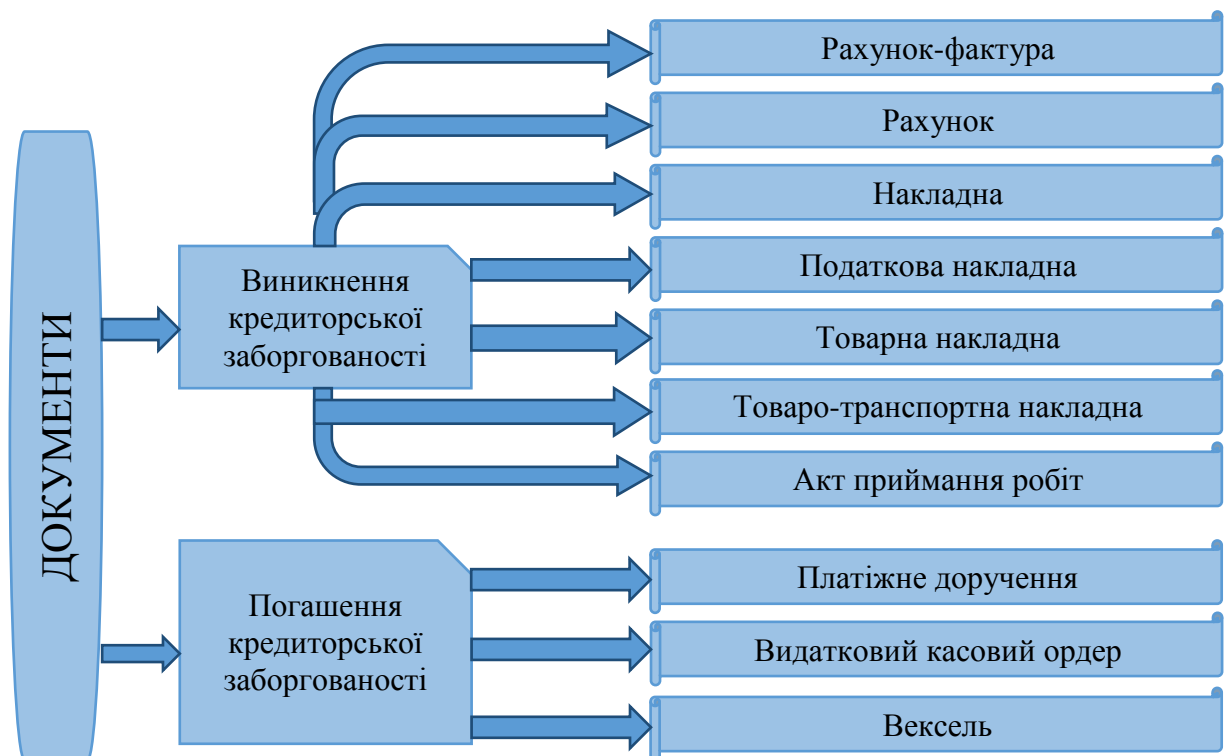

Рис. 2.8. Первинні документи із розрахунків з постачальника й підрядниками

Оприбуткування відбувається на основі накладної - це «супровідний документ, який формується покупцем та містить номенклатурний список,

кількість й ціну, згідно якої вони поставлені, та інформацію щодо постачальника» [24]. Якщо ж Договір передбачає передплату, то постачальник спочатку виставляє рахунок, на підставі якого здійснюється оплата продукції. Рахунок-фактура формується продавцем на покупця чи замовника згідно договору двома екземплярами - один зостається в господарстві, інший надається покупцеві. Відповідно до такого виставленого рахунку, де зазначаються реквізити підприємця-продавця, покупцем проводиться оплата. При доставці постачальником продукції автомобільним транспортом формуються товарно-транспортні накладні. Товарно-транспортна накладна (ТН-1) – «первинний документ, призначений для списання товарних і матеріальних цінностей відправником та оприбуткування їх вантажоодержувачем, проведення на складському, оперативному і бухгалтерському обліку» [17], а також для розрахунків за транспортування вантажів та обліку виконання робіт.

ФГ «ЖУЛЕЙ» виробляє і переробляє сільськогосподарську продукцію, тому на основі отриманих ТТН ведеться накопичувальна інформація у відомостях по кожному сільгоспвиробнику протягом поточного місяця або періоду (зазвичай 15 днів). Правильно оформлені документи - основа господарства щодо виконання своїх зобов'язань та здійснення платежів.

Оплата постачальникам в господарстві головним чином здійснюється безготівковим розрахунком або готівкою (до 10 тис. грн.). Тому вихідними документами для оплати виступають платіжні доручення та видаткові касові ордери. Кожна операція за такими документами показується в хронологічному порядку в банківській виписці.

ФГ «ЖУЛЕЙ» зазвичай відображає покупку у момент безпосереднього оприбуткування продукції чи оформлення актів виконаних робіт (послуг). Оплату ж постачальникам своїх зобов'язань здійснює в більшості випадків одночасно фактом поставки, хоча присутні ситуації як і з передплатою, так і оплатою значно пізніше оприбуткування продукції чи отримання послуг.

Зазначимо, ФГ «ЖУЛЕЙ» не використовує графіки документообігу, що

негативно впливає на процес організації документального оформлення операцій з обліку кредиторської заборгованості попри автоматизацію цього процесу. Первинні документи та регістри бухгалтерського обліку, що пройшли обробку, бухгалтерська звітність і баланси обов'язково в господарстві передають в постійний архів. Тривалість зберігання документів різна, але для уникнення непорозумінь, господарство дотримується термінів зберігання документів.

ФГ «ЖУЛЕЙ» синтетичний облік своє кредиторської заборгованості організовує у відповідності до НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [34]. На підставі «Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» [42], затвердженого наказом МФУ від 30 листопада 1999 р. № 291 підприємством розроблено робочий план рахунків.

Зокрема використовується рахунок 63 рахунку «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», за кредитом якого показують визнання своїх зобов'язань, а по кредиту – їх погашення. Купуючи запаси, ФГ «ЖУЛЕЙ» зазвичай складає бухгалтерські проводки, наведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Типова кореспонденції з обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками ФГ «ЖУЛЕЙ»

№ з/п	Зміст операції	Д-т	К-т	Сума (грн.)
<i>Одночасна оплата з оприбуткуванням</i>				
1	Оприбутковано запаси	20	631	30 500
2	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	6 100
3	Погашено зобов'язання перед постачальниками	631	311	36 600
<i>Оприбуткування запасів через авансовий платіж</i>				
1	Перераховано аванс постачальнику	371	311	36 600
2	Відображено податковий кредит з ПДВ (податкова накладна ще не отримана)	6442	6441	6 100
3	Оприбутковано запаси	20	631	30 500
4	Отримано зареєстровану податкову накладку	641	6442	6100
5	Проведено зарахування авансу в рахунок оплати	631	371	36 600

Аналітичний облік кредиторської заборгованості ФГ «ЖУЛЕЙ» ведеться по кожному кредитору. При простому використанні програми «1С» бухгалтер здатний обійтися веденням тільки синтетичного обліку. Побудова

аналітичного обліку в цілому повинна забезпечувати отримання інформації щодо заборгованості, за якою ще не настав термін оплати, а також про несплачену вчасно заборгованість. Для цього в програмі ведуться довідники об'єктів аналітичного обліку (субрахунки): для ТМЦ, покупців (контрагентів). Довідники заповнюються в міру введення операцій. Програма показує аналітичні дані в кількісному (за наявності) та грошовому виразі. При цьому формується ряд документів, що відображають стан розрахунків з покупцями й замовниками.

Можемо дійти висновку, що організація обліку кредиторської заборгованості ФГ «ЖУЛЕЙ» знаходиться на належному рівні. Бухгалтерія підприємства документально фіксує всі операції щодо договірної роботи й безпосереднього надання послуг. Аналітичний облік заборгованості перед постачальниками висвітлено по кожному кредитору. Оперативний, бухгалтерський, фінансовий та податковий облік функціонують належним чином. Проте існують недопрацювання стосовно ведення статистичного та управлінського обліку, що може вплинути на якість облікової інформації.

2.4. Напрями удосконалення організації і методики обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками у господарстві

Під час формування системи рахунків, яка буде використовуватися на підприємстві, дуже важливим етапом є чітке і правильне визначення принципів організації рахунків (рис. 2.9).

Керуючись даними принципами кожне господарство намагається оптимізувати своє ведення обліку, в тому числі організацію ведення розрахунків з постачальниками.

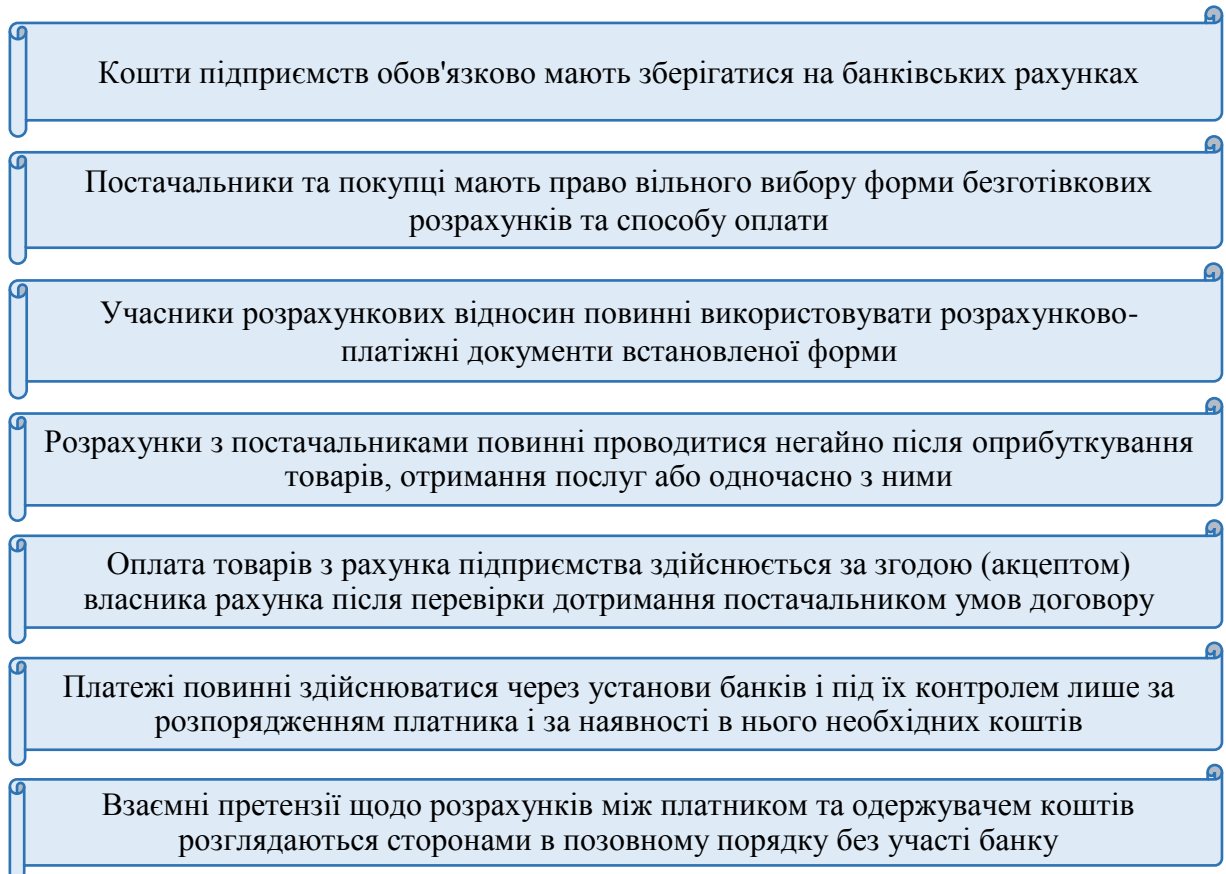

Рис. 2.9. Принципи організації рахунків

Беручи до уваги думки науковців та практикуючих бухгалтерів, вважаємо за потрібне рекомендувати узагальнювати і водночас деталізувати облікову інформацію щодо кредиторської заборгованості за кожним окремим договором шляхом додавання рахунку 63 наступних субрахунків другого порядку (рис. 2.10).

Використання цих рахунків в бухгалтерському обліку допоможе контролювати кредиторську заборгованість і терміни її погашення, що дозволить більш правильно планувати розрахунки з постачальниками.

При організації на ФГ «ЖУЛЕЙ» обліку розрахунків з постачальниками окрему увагу необхідно приділити відстеженню заборгованості, за якою минув строк позовної давності, оскільки її слід відносити до доходів звітного періоду у 1-му наступному місяці після закінчення строку позовної давності. Контроль строків погашення заборгованості здійснюється через ведення документів аналітичного обліку. Ці документи не регламентовані, тому перед бухгалтерами стоїть своє

завдання розробити їх згідно умов функціонування конкретного господарства.

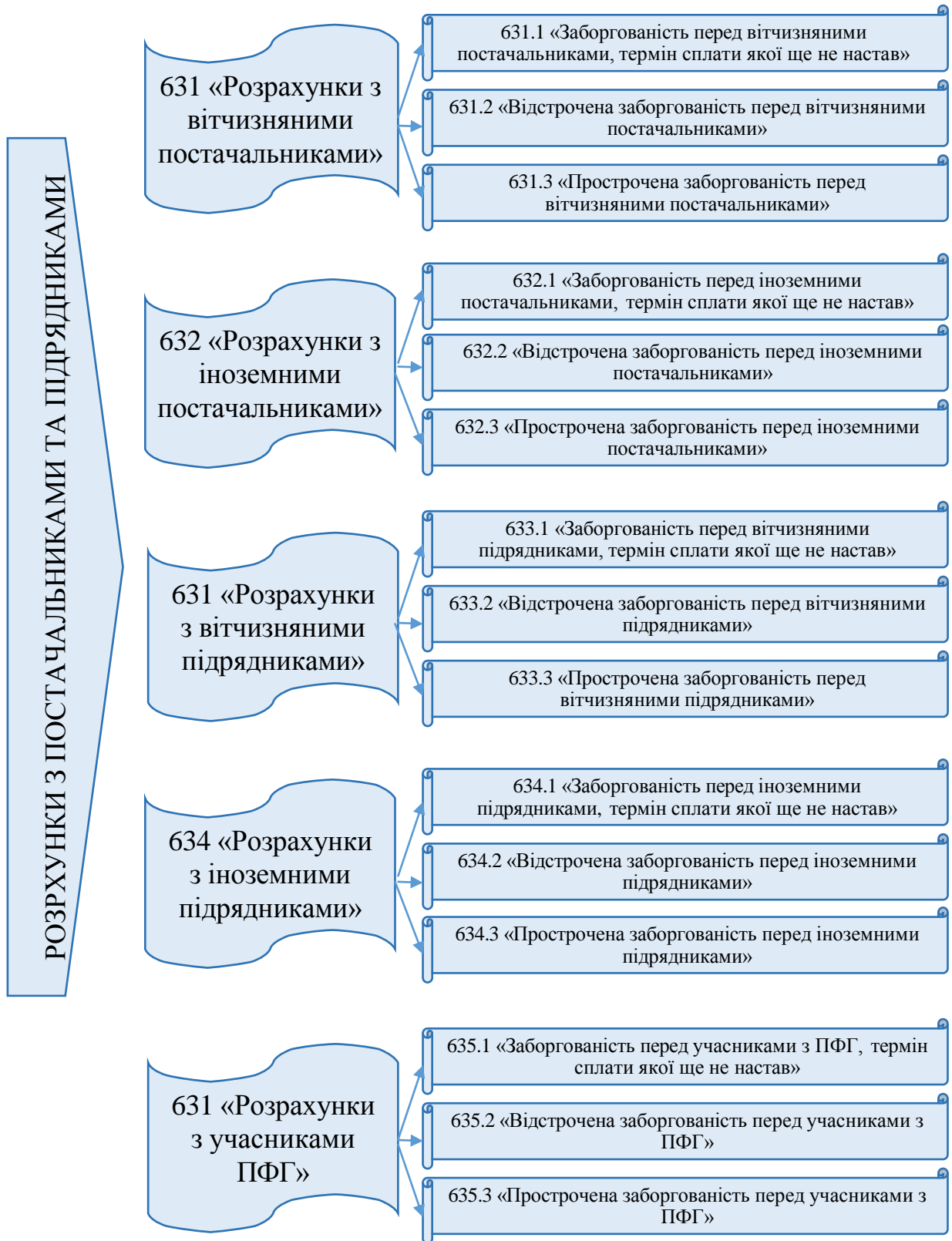

Рис. 2.10. Рекомендовані субрахунки 2-го порядку щодо розрахунків з постачальниками і підрядниками

Тому задля усунення можливого виникнення простроченої

кредиторської заборгованості та більш ефективного контролю своєчасності погашенням заборгованості пропонуємо в ФГ «ЖУЛЕЙ» покращити аналітичний облік розрахунків щодо постачальників через впровадження аналітичного документа в документообіг системи бухгалтерського обліку, а саме «Відомості розрахунків контрагентів». Цей документ пропонуємо підтримувати для кожного постачальника.

Таким чином кожне господарство має можливість зібрати масив даних в тому числі і для використання в управлінні, зокрема для вибору найоптимальнішого постачальника. З цією метою запропоновано алгоритм вибору такого постачальника (рис. 2.11).

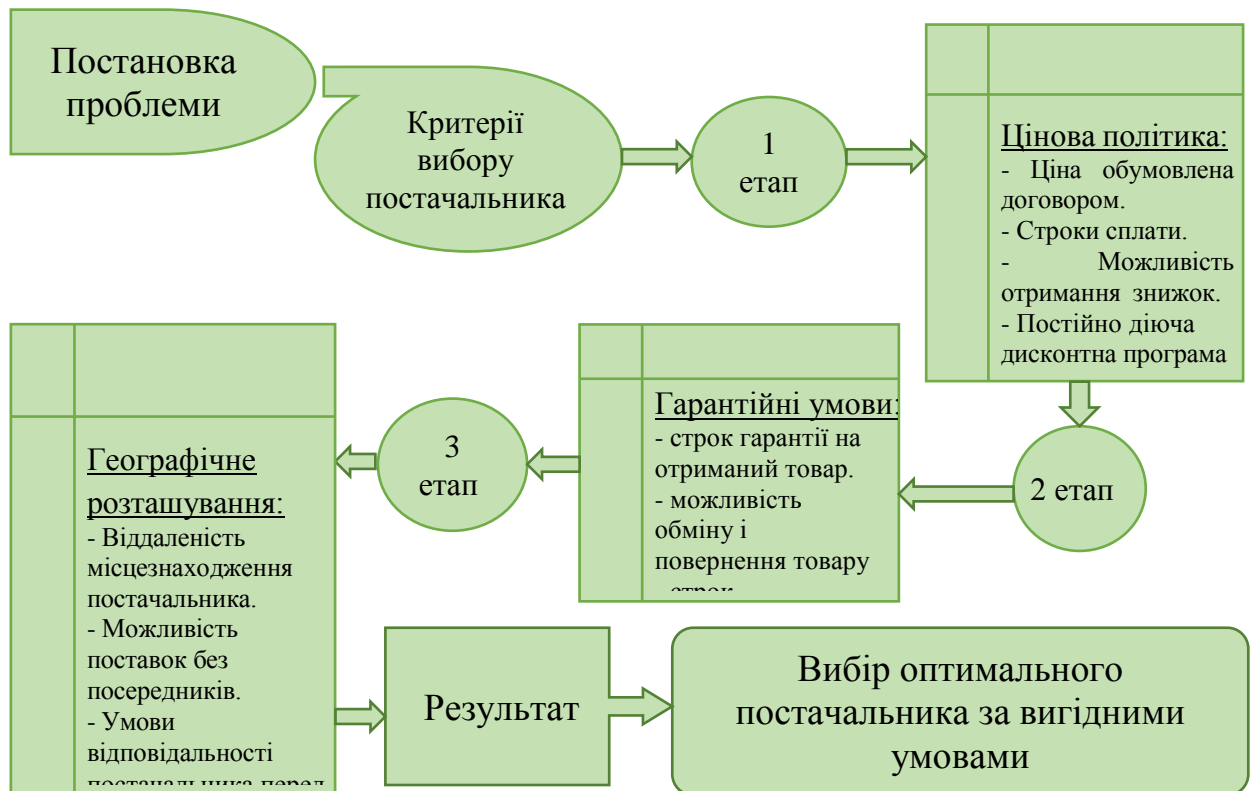

Рис. 2.11. Алгоритм вибору оптимального постачальника в розрізі управлінського аспекту

Зауважимо, що умови вибору таких постачальників цілком можливо доповнювати й іншими критеріями, характерних для конкретного підприємства. Якщо ж постачальників забагато, то вибір найбільш підходящого має здійснюватися за найважливішими критеріями.

В таблиці 2.4 наведено, на нашу думку, базові критерії вибору

найоптимальніших для господарства підрядників чи постачальників.

Таблиця 2.4

Методика вибору для господарства постачальників

№ п/п	Критерій вибору	Постачальник			
		1	2	3	4
1.	Ціна одиниці товару				
2.	Якість товарів				
3.	Віддаленість постачальника				
4.	Періодичність постачання				
5.	Комплексність поставки				
6.	Форми доставки				
7.	Фінансові умови				
8.	Гарантії				
9.	Інші критерії				
Разом балів					

Дані критерії використовуємо для оцінки кожного контрагента і заповнюємо в таку таблицю з пропонованою шкалою: 5 – найкраще, чотири – дуже добре, три – добре, два – задовільно, один – малоприйнятно, нуль – неприйнятно. Зрозуміло, що таке оцінювання в будь-якому разі буде достатньо суб'єктивне, на відповідальності того хто проводить цю оцінку, але при цьому значно знижуються ризики обрання неоптимального постачальника. Перевага надається постачальникам з найбільшою кількістю балів. За результатами аналізу деякі постачальники виключаються з таблиці, якщо вони не відповідають вимогам господарства-покупця. Такий, на перший погляд, не значний аналіз дозволяє привести вигідних партнерів-постачальників, що буде мінімізувати витрати і втрати та впливатиме на максимізацію результатів діяльності господарства у вигляді прибутку.

При цьому не варто забувати про наведення порядку в господарстві під час документального супроводження процесу постачання, а також контролю за опрацюванням і зберіганням документів. Отже, спочатку складаються первинні документи, які є відправною точкою обліку та показують суть операцій з постачання. Відповідна робота достатньо трудомістка і вимагає

значних витрат часу. Для вирішення цього питання є впровадження на досліджуваному господарстві графіка документообігу з обліку розрахунків з постачальниками. Такий графік повинен враховувати організаційну структуру господарства, види діяльності, кількість працівників бухгалтерії, систему внутрішнього контролю та бути інструктивним матеріалом щодо роботи з документами. Графік документообігу повинен регламентувати:

- строки складання, подання та оформлення первинних документів;
- перелік документів;
- умови їх просування та обробки;
- посадові особи, відповідальні за оформлення документів;
- порядок подання документів на оформлення;
- терміни прийому документів бухгалтерською службою від працівників інших підрозділів підприємства.

У ФГ «ЖУЛЕЙ» графік документообігу з обліку розрахунків з постачальниками достатньо умовний, що є суттєвим упущенням, оскільки чітке дотримання графіків сприяє своєчасному та повному відображенню поточних господарських операцій у облікові реєстри. В результаті даного дослідження запропоновано до впровадження в облікову діяльність ФГ «ЖУЛЕЙ» графік документообігу з обліку розрахунків з постачальниками (додаток Б). Результатом впровадження даного графіка документообігу, на нашу думку, є оптимально структурований рух документів всередині підприємства, який має забезпечити мінімальний часовий розрив між виконанням господарської операції та отриманням звітної інформації для прийняття управлінських рішень, а також визначити порядок затвердження документів з метою забезпечення відповідальності та контролю за безпосереднім здійсненням операцій.

Висновки до розділу 2

У даному розділі кваліфікаційної роботи розкрито обліково-аналітичне забезпечення фермерського господарства «ЖУЛЕЙ». Зокрема було досліджено:

- фінансово-економічний стан господарства, а саме проведено оцінку майнового стану господарюючого суб'єкта, проаналізовано капітал, забезпеченість основними засобами та їх функціональний стан. На основі фінансових результатів підприємства оцінено фінансову стійкість підприємства, ліквідність, платоспроможність та ділову активність;

- охарактеризовано організацію бухгалтерської служби та проведено оцінку облікової політики, визначено форму ведення обліку;

- висвітлено організацію обліку та документальний супровід розрахунків з постачальниками, а також окреслено напрями удосконалення організації і методики обліку розрахунків з постачальниками господарства.

Організація обліку кредиторської заборгованості ФГ «ЖУЛЕЙ» знаходиться на належному рівні. Бухгалтерія підприємства документально фіксує всі операції щодо договірної роботи й безпосереднього надання послуг. Аналітичний облік заборгованості перед постачальниками висвітлено по кожному кредитору. Оперативний, бухгалтерський, фінансовий та податковий облік функціонують належним чином.

Проте існують недопрацювання стосовно ведення статистичного та управлінського обліку, що може вплинути на якість облікової інформації. ФГ «ЖУЛЕЙ» не використовує графіки документообігу, що негативно впливає на процес організації документального оформлення операцій з обліку кредиторської заборгованості попри автоматизацію цього процесу.

Рекомендовано узагальнювати і водночас деталізувати облікові дані щодо кредиторської заборгованості за кожним окремим договором шляхом додавання рахунку 63 наступних субрахунків другого порядку, що допоможе контролювати кредиторську заборгованість і терміни її погашення, що

дозволить більш якісно планувати розрахунки з постачальниками.

Задля усунення можливого виникнення простроченої кредиторської заборгованості та більш ефективного контролю своєчасності погашенням заборгованості пропонуємо в ФГ «ЖУЛЕЙ» покращити аналітичний облік розрахунків щодо постачальників через впровадження аналітичного документа в документообіг системи бухгалтерського обліку, а саме «Відомості розрахунків контрагентів».

Запропоновано з метою покращення якості управління алгоритм вибору найоптимальнішого постачальника, який дозволяє привести вигідних партнерів-постачальників, що буде мінімізувати витрати і втрати та впливатиме на максимізацію результатів діяльності господарства у вигляді прибутку. Крім цього визначено базові критерії вибору найоптимальніших для господарства підрядників чи постачальників.

Також рекомендовано до впровадження в облікову діяльність ФГ «ЖУЛЕЙ» графік документообігу з обліку розрахунків з постачальниками. Результатом впровадження даного графіка документообігу, на нашу думку, є оптимально структурований рух документів всередині підприємства, який має забезпечити мінімальний часовий розрив між виконанням господарської операції та отриманням звітної інформації для прийняття управлінських рішень, а також визначити порядок затвердження документів з метою забезпечення відповідальності та контролю за безпосереднім здійсненням операцій.

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ

3.1. Аналіз стану показників розрахунків з постачальниками і підрядниками господарства

Важливість аналізу та управління кредитною заборгованістю визначається її значною часткою в поточних зобов'язаннях підприємства. Поточне фінансове благополуччя підприємства багато в чому залежить від того, наскільки своєчасно воно виконує свої фінансові зобов'язання. Фінансове планування та організація управління фінансовими потоками це основа для розробки платіжного календаря підприємства, який є інструментом оперативного планування. Таким чином, важливість аналізу та управління кредитною заборгованістю зумовлена тим, що, складаючи значну частку поточних зобов'язань, її зміни істотно впливають на динаміку показників його платоспроможності.

Аналіз кредиторської заборгованості господарства здійснюється на основі використання показників його фінансової звітності і включає наступні етапи (рис. 3.1).

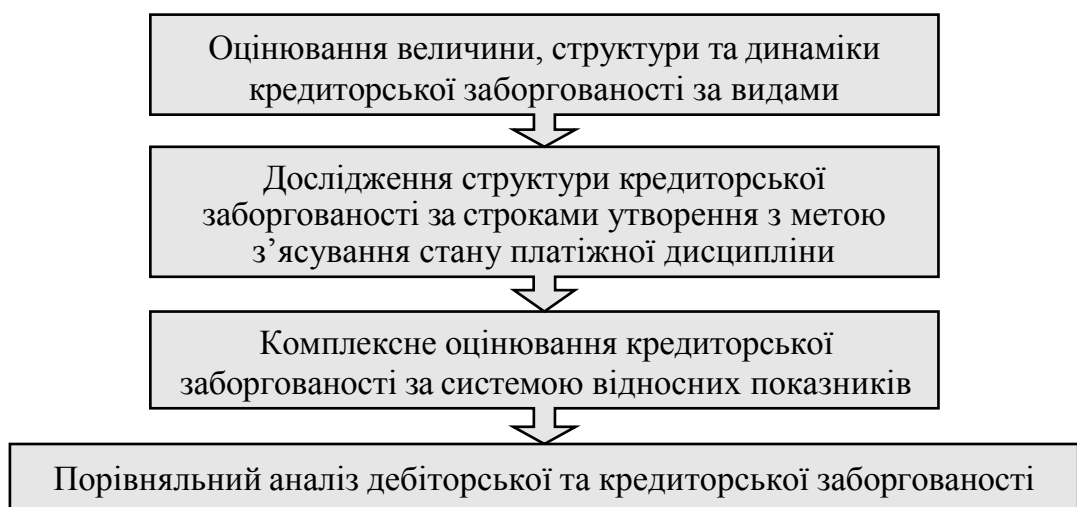

Рис. 3.1. Етапи проведення аналізу кредиторської заборгованості

Проведення аналізу загальної кредиторської заборгованості вирішує такі завдання (рис. 3.2).

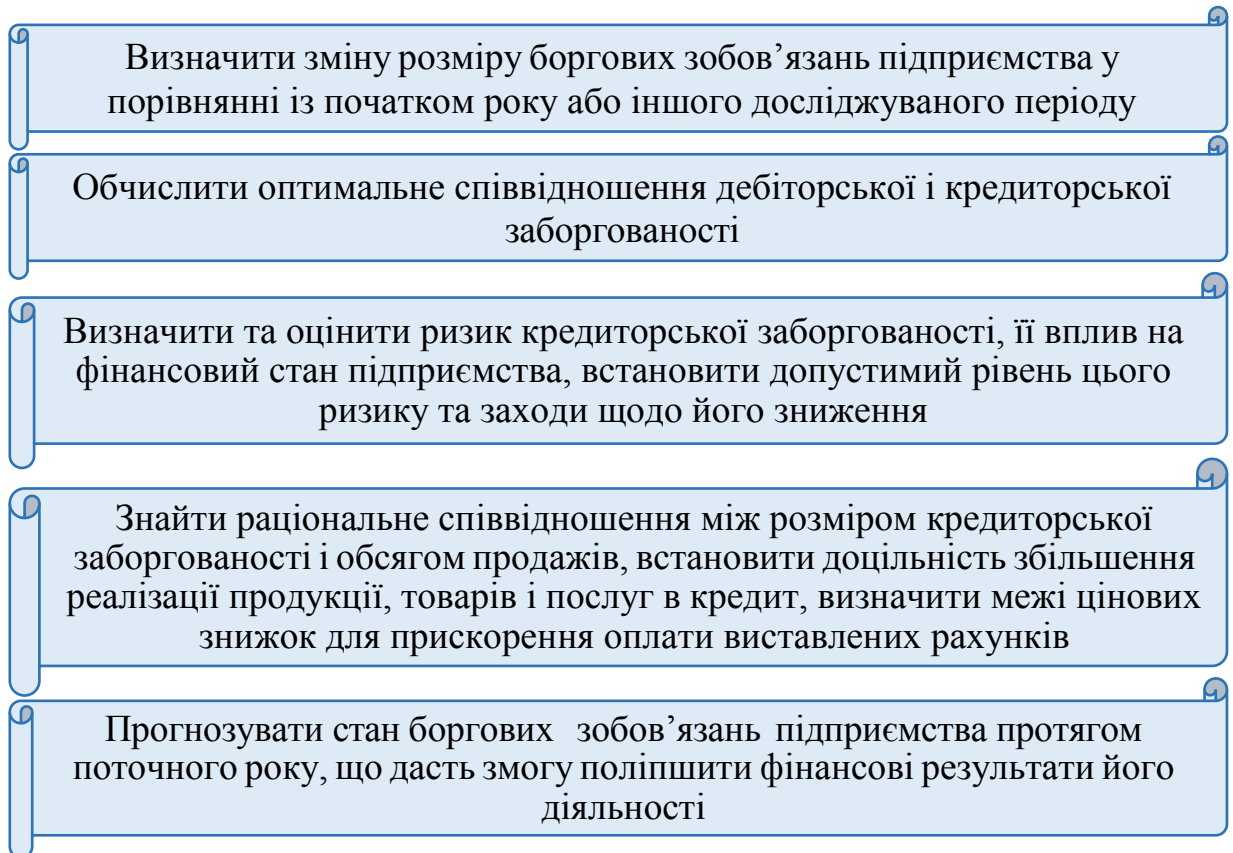
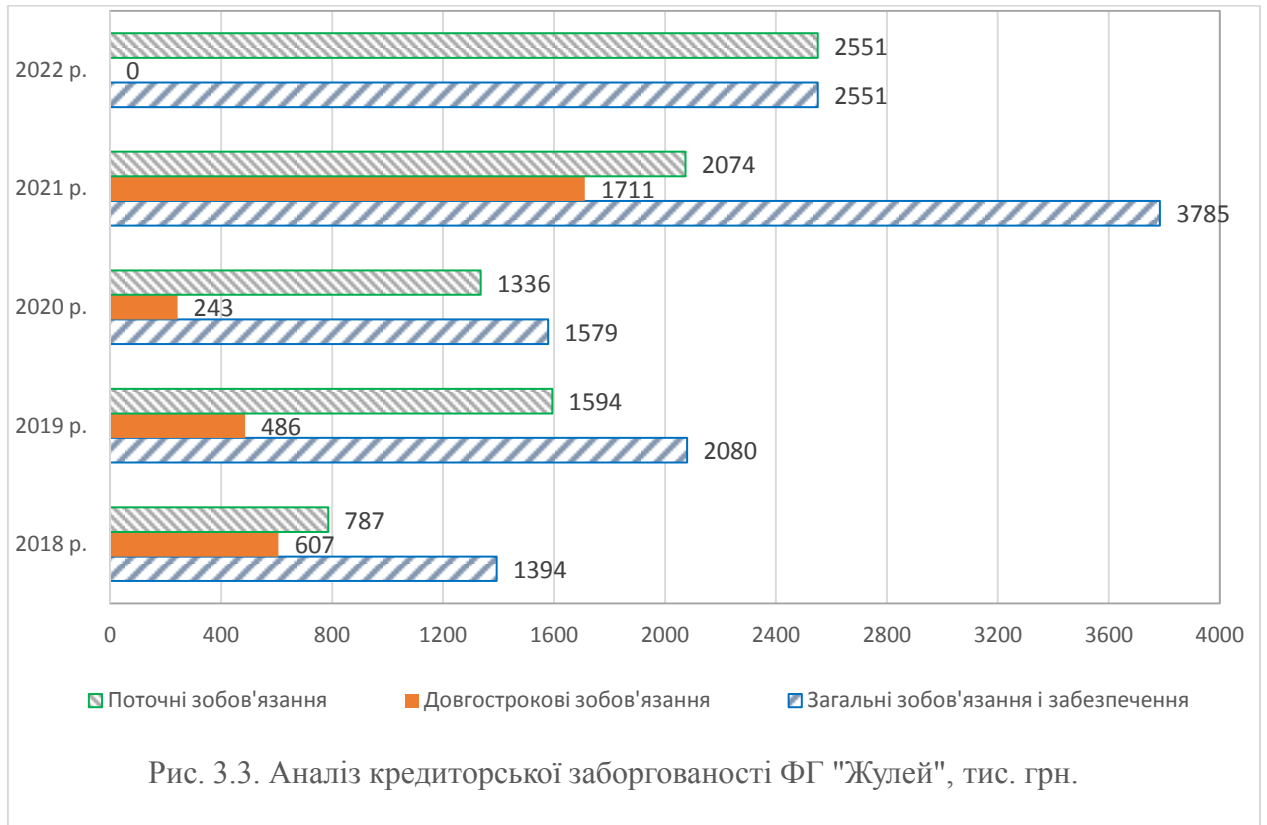

Рис. 3.2. Завдання аналізу кредиторської заборгованості

Аналіз загальної заборгованості для потреб управління господарства має бути направлений на задоволення інформаційного забезпечення управлінського персоналу для рішень щодо створення, погашення або регулювання заборгованості. Лише на основі об'єктивної та актуальної інформації можна приймати якісні управлінські рішення з метою майбутнього планування та контролю боргу.

Значну частину джерел фінансування підприємства становлять позики, в тому числі зобов'язання. Тому необхідно вивчити та проаналізувати її склад і структуру, а потім провести порівняльний аналіз з показниками дебіторської заборгованості. Керування розрахунками з постачальниками на підприємстві необхідно починати з аналізу зобов'язань за придбані активи, який необхідно проводити згідно з даними звітності, та інформації щодо показників розрахунків з кредиторами за попередні роки.

Розглянемо кредиторську заборгованість ФГ «ЖУЛЕЙ» (рис. 3.3).

Як показують дані рисунку 3.3, загальний показник зобов'язань і забезпечень ФГ «ЖУЛЕЙ» за досліджуваний період суттєво зріс і у 2022 році склав 2551 тис. грн., що на 83% більше базового 2018 року. При цьому слід відмітити повне закриття довгострокових зобов'язань господарства, але більшість з них були переведені до складу поточної заборгованості. Попри суттєве збільшення боргу загалом у відношенні до 2018 року, бачимо і деяке зменшення відносно попереднього року дослідження. Також помітне систематичне зростання показника поточних зобов'язань, який зріс більш ніж у три рази, що на 1764 тис. грн. більше 2018 року.

Також важливо сказати, що не вся заборгованість ФГ «ЖУЛЕЙ» сформована перед постачальниками. Тому давайте поглянемо на частку такої заборгованості у загальних боргових зобов'язаннях (рис. 3.4). В структурі довгострокової заборгованості ФГ «ЖУЛЕЙ» частка перед постачальниками за оприбутковані виробничі запаси коливалася від 88% у 2018 році до 77% у 2021р., при тому що у 2022 році її всю було або погашено, або переведено до поточної.

Стосовно поточної заборгованості, то у 2022 році і її складі було 88% заборгованостей перед постачальниками, а в базовому 2018 році ця частка була на рівні 82%. Тому в цілому великих змін у структурі ніяких не відбулося.

Слід зазначити, що сам факт наявності такої кредиторської заборгованості може бути розглянутий з двох сторін. З одного боку, якщо заборгованість в межах відповідних сум та терміні сплати згідно договорів, то це може надати можливість суб'єктам деякий час використовувати додаткові грошові ресурси. З іншого, суттєві суми такої заборгованості понижують показники платоспроможності господарства та можуть спричинити відмову третіх сторін співпрацювати в майбутньому.

Поглянемо на те, яку частину в загальній структурі та по відношенню до пасивів господарства займають борги перед постачальниками (табл. 3.1).

Як свідчать дані таблиці попри майже двократне зростання загальної кредиторської заборгованості та відповідно заборгованості суто перед постачальниками великих змін по відношенню до пасивів не відбулося. Так питома вага загальної кредиторської заборгованості ФГ «ЖУЛЕЙ» у пасивах 2022 року склала 13,31%, що на 2,12 в.п. менше базового. При цьому

заборгованість перед постачальниками в структурі загальної збільшилася на 3,33 в.п. з 84,79% у 2018 році до 88,12 у 2022 році.

Таблиця 3.1

Показники питомої ваги заборгованостей ФГ «ЖУЛЕЙ» перед постачальниками

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % або відхилення 2022 р. до 2018 р.
Загальна кредиторська заборгованість, тис. грн.	1394	2080	1579	3785	2551	183,00
Питома вага загальної кредиторської заборгованості у пасивах, %	15,43	20,78	15,85	29,42	13,31	-2,12 в.п.
Кредиторська заборгованість перед постачальниками, тис. грн.	1182	1614	1298	3074	2248	190,18
Кредиторська заборгованість перед постачальниками в загальній заборгованості, %	84,79	77,60	82,20	81,21	88,12	3,33 в.п.
Питома вага кредиторської заборгованості перед постачальниками у пасивах, %	13,09	16,12	13,03	23,89	11,73	-1,36 в.п.

Але разом з тим показник питомої ваги кредиторської заборгованості перед постачальниками у пасивах зменшився до 11,73% на 1,36 в.п. Тому можемо впевнено говорити про більш-менш стійкі показники часток заборгованостей по відношенню до пасивів господарства.

Аналіз показників кредиторської заборгованості ФГ «ЖУЛЕЙ» також можна доповнити розрахунком коефіцієнтів якості. Для цього треба проаналізувати умови заборгованості, строки погашення, обмеження використання ресурсів і можливості щодо залучення додаткових ресурсів (табл. 3.2).

Згідно даних, розрахованих в таблиці 3.2, бачимо достатньо невисокий показник коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості ФГ «ЖУЛЕЙ», що говорить про низьку оборотність кредиторки, а значить господарство використовує ресурси постачальників для себе у якості безкоштовного джерела.

Таблиця 3.2

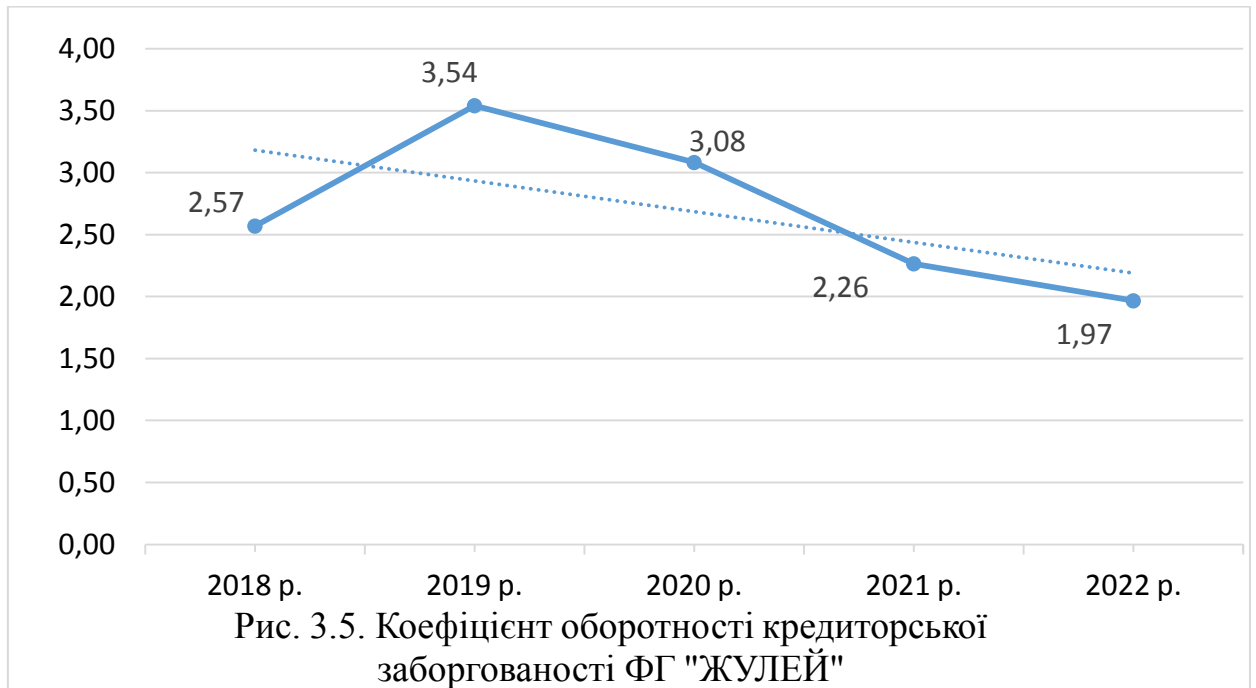
Аналіз оборотності кредиторської заборгованості ФГ «ЖУЛЕЙ»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2018 р.
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,57	3,54	3,08	2,26	1,97	-0,60
Тривалість періоду погашення кредиторської заборгованості (дні)	140	102	117	159	183	43
Відношення середнього розміру кредиторської заборгованості з величиною собівартості	0,39	0,28	0,32	0,44	0,51	0,12

Хоча варто зауважити про різнонаправлену зміну даного показника на протязі періоду дослідження. Так у 2022 році показник був близьким до двох, при цьому нормативні показники в сільському господарстві коливаються в межах 4,5-5, але говорити про чіткий показник не правильно, особливо враховуючи сьогоднішню ситуацію з логістикою в країні щодо реалізації продукції, тому краще орієнтуватися в такій оцінці на регіональний ринок і конкурентів. Візуалізацію динаміки зміни даного коефіцієнта зазначимо на рис 3.5.

Щодо тривалості періоду погашення кредиторської заборгованості в ФГ «ЖУЛЕЙ», то тут бачимо збільшення на 43 дні цього періоду і спостерігаємо підвищення цього показника з 2019 року попри обернені нормативні очікування. Негативні тенденції помітні і у відношенні

середнього розміру кредиторської заборгованості і величини собівартості, де також бачимо зростання показника, що говорить про затримки в оплаті за отримані товари та продукцію.

Розглянемо показники фінансової стійкості фермерського господарства «ЖУЛЕЙ» в таблиці 3.3. Як бачимо за увесь досліджуваний період коефіцієнт автономії постійно перебував у межах нормативного показника ($>0,5$) і в 2022 році склав 0,87. Разом з тим коефіцієнт концентрації залученого капіталу дещо знизився і відповідав показнику 0,13, що також в межах норми. Відмітимо також зменшення коефіцієнту фінансового ризику з 0,18 до 0,15 у 2022 році.

Таблиця 3.3

Аналіз фінансової стійкості ФГ «ЖУЛЕЙ»

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.
Коефіцієнт автономії	0,85	0,79	0,84	0,71	0,87	102,51
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,15	0,21	0,16	0,29	0,13	86,24
Коефіцієнт фінансування	5,48	3,81	5,31	2,4	6,51	118,86
Коефіцієнт фінансового ризику	0,18	0,26	0,19	0,42	0,15	84,13
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,93	0,94	0,97	0,84	1	107,95
Коефіцієнт структури залученого капіталу	0,44	0,23	0,15	0,45	-	-
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	1755	2018	1509	1009	5995	341,6

Попри такі показники варто зазначити про різнонаправлену динаміку показників фінансової стійкості ФГ «ЖУЛЕЙ», що говорить про неповну ефективність використання своїх ресурсів та в якійсь мірі нестабільність роботи господарства.

Поглянемо в таблиці 3.4 на показники ліквідності ФГ «ЖУЛЕЙ» за 2018-2022 рр.

Таблиця 3.4

Аналіз ліквідності ФГ «ЖУЛЕЙ»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2018 р.	Відхилення 2022 р. до 2018 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,02	0,02	-	-	0,61	3050,00	+0,59
Проміжний коефіцієнт покриття	0,08	0,03	0,02	0,16	0,75	923,11	+0,67
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	3,23	2,27	2,13	1,49	3,35	103,72	+0,12
Коефіцієнт загальної платоспроможності	6,48	4,81	6,31	3,4	7,51	115,95	+1,03

Отже, всі показники ліквідності мають позитивну динаміку, хоча і присутні деякі викривлення. Зокрема на кінець 2022 року на рахунках ФГ «ЖУЛЕЙ» залишилося більше звичайного коштів після отримання виручки, якою не встигли до кінця року погасити свої зобов'язання, що було виконано вже у поточному 2023 році. Саме тому спостерігаємо різкий стрибок

показника абсолютної ліквідності, котрий за собою потягнув вгору і всі інші. Так, проміжний коефіцієнт покриття збільшився вдев'ятеро порівняно з базовим 2018 роком. При цьому коефіцієнти загальної ліквідності та платоспроможності показували менш жваве зростання і в 2022 році склали 3,35 та 7,51 відповідно, хоча ще за результатами 2021 року вони мали далекі по відношенню до базового показники.

3.2. Теоретико-методичні й практичні засади контрольного забезпечення розрахунків з постачальниками та підрядниками

Ефективність внутрішнього контролю за господарською діяльністю, в тому числі й операціями з розрахунків з постачальниками підприємства, багато в чому залежне від його якісної організації та раціонально сформованої методики, що передбачає узгоджений перелік етапів, використовуваних методів і прийомів контролю та відповідний пакет робочих документів контролера щодо висвітлення результатів внутрішньогосподарського контролю обраного об'єкта й ґрунтується на систематизованому переліку джерел інформації.

Етапи моніторингу щодо підтвердження достовірності відображених зобов'язань перед постачальниками ФГ «ЖУЛЕЙ» наведено на рис. 3.6.

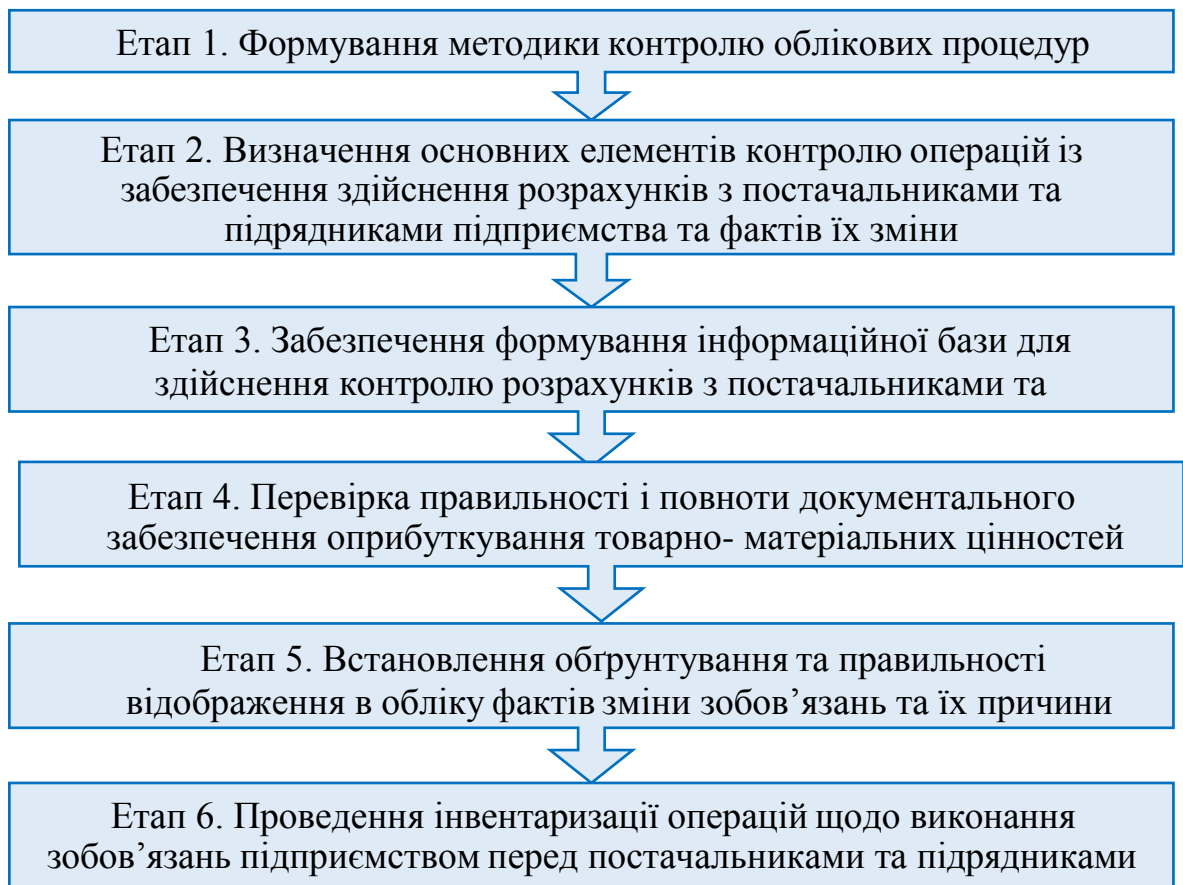

Рис. 3.6. Етапи контролю достовірності відображення зобов'язань перед постачальниками та підрядниками **ФГ «ЖУЛЕЙ»**

На початковому етапі моніторингу достовірності відображених зобов'язань щодо постачальників займаються визначенням облікових процедур і методичних прийомів (інвентаризація, внутрішній аудит, ревізія, економічний аналіз, тематичний перевірка, перевірка виконання управлінських рішень), які забезпечують дотримання облікової політики, встановленої на підприємстві, дотримання договірних зобов'язань та організацію бухгалтерського обліку.

Другий етап визначає основні елементи контролю операцій для забезпечення якісної оцінки вчасного виконання розрахункових операцій з постачальниками. Починається контроль процесу постачання з оцінки можливого постачальника та якості закуплених підприємством послуг і запасів. Далі перевіряється виконання договорів й розрахункова дисципліна, що потребує регламентації відповідного порядку здійснення контролю згідно наказів чи положень та створення системи розпорядчих внутрішніх

документів: положення щодо облікової політики та договірної роботи; про службу внутрішньогосподарського контролю; графіку документообігу; посадові інструкції працівників (рис.3.7).

Третій крок – надання інформації відносно розрахунків з постачальниками з метою їх контролю.

Четвертий етап – моніторинг за правильністю оформлення документів, перевірка забезпечення ресурсами, виконання робіт, надання послуг відповідно до чинного законодавства та положень внутрішніх документів підприємства. В першу чергу контролер перевіряє наявність усіх позицій у первинних документах, а також у товарах і вантажах, у страхових, бухгалтерських і платіжних документах. Не можна не зазначити, що якщо виникають сумніви щодо правильності сформованих документів, їхнього змісту й складу, присутній ризик невизнання таких документів.

П'ятим кроком контролю є підтвердження обґрунтованості й правильності висвітлення в обліку змін зобов'язань, а також причини їх зміни через знижки; укладання договорів валютного резервування, зміни в

Рис. 3.7. Етапи оперативного контролю процесу постачання виробничих ресурсів

зобов'язаннях осіб; формування резерву сумнівних боргів, що коригує балансову вартість його дебіторської заборгованості; будь-які зміни зобов'язань в установчому договорі засновників.

Під час моніторингу розрахунків з постачальниками особливу увагу приділяють інвентаризації кредиторської заборгованості за відповідні звітні періоди. Дані інвентаризації звіряються із сумами на балансі за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» та Головною книгою. Сутність інвентаризації кредиторської заборгованості визначається у звірній записів і документів обліку та перевірки достовірності сум, показаних на відповідних рахунках, з виконанням контрольних дій в акті інвентаризації. Всі показники залишків по кредиторській заборгованості на початок кожного звітного періоду підлягають звірці із залишками за попередній звітний період і з'ясовується реальність кредиторської заборгованості.

Особливу увагу зосереджено на виявленні претензій щодо невиконання умов договорів, термінів виникнення й вчасності висвітлення їх в обліку та звітності, бо такі операції безпосередньо впливають на викривлення фінансових результатів господарства.

Порядок моніторингу кредиторської заборгованості за продукцію, роботи, послуги ФГ «ЖУЛЕЙ» також передбачає звірку факту виконання умов договорів. Можливі порушення таких умов, а саме присутність в розрахункових документах арифметичних помилок, розбіжності в ціні, нестачі понад норми природних убутків, невідповідність товарно-матеріальних цінностей стандартам якості тощо. В даних випадках учасники змушені вдатися до примусового забезпечення виконання умов договору учасниками, які їх не виконують чи виконують частково. Під час проведення інвентаризації сума боргу повинна бути узгоджена обома сторонами розрахунків. Цей захід необхідний для обґрунтування відповідності суми заборгованості. З цією метою сторони готують акт звірки таких розрахунків, що містить витяги з аналітичних рахунків стосовно заборгованості. Акт має довільну форму, але з обов'язковими реквізитами, передбачених ст. 9 Закону

України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [17]. Після отримання виписки підприємство-боржник підтверджує суму боргу або заявляє вже свої заперечення. В деяких випадках, якщо на кінець звітного періоду розбіжності залишаються невіршеними, кожна сторона все ж показує такі розрахунки з дебіторами або кредиторами в тій сумі, яка зазначена в його обліку. Для уникнення непогашених сум боргу, рекомендуємо під час укладання договору завчасно передбачити в ньому визначену періодичність і тривалість звірок розрахунків.

Важливим аспектом, який потребує уваги контролера, є оцінка системи контролю за фактичним станом розрахунків зі сторони бухгалтерії господарства. Оскільки відомо, «недбалість» обліку розрахунків з постачальниками й присутність заборгованості, здебільшого спірної, говорить про формальність під час контролю головним бухгалтером господарства. Тому контролер повинен надати оцінку діям чи бездіяльності співробітників бухгалтерії, та звернути увагу на аналіз загальної організації розрахунково-фінансової роботи, документування з постачальниками, ефективність претензійно-позовної роботи, вжитих заходів щодо зменшення кредиторської заборгованості.

На закінчення контролю контролер підтверджує достовірність суми кредиторської заборгованості в звітності. Він повинен досконало знати процес автоматизованої обробки облікової інформації того програмного продукту, що використовується в господарстві для запобігання шахрайства.

Разом з тим ефективна система внутрішньогосподарського контролю надає можливість формування позитивного результату діяльності господарства, раціональному використанню всіх складових його ресурсного потенціалу й запобігання порушенням вимог чинного законодавства. Під час перевірки наявності та правильності виконання договорів та підтвердження факту їх недійсності зустрічаються п'ять базових порушень:

- договір, який обов'язково підлягає нотаріальному посвідченню, не посвідчений;

- відсутні істотні умови договору;
- відсутні реквізити сторін договору;
- розбіжність підписів уповноважених на це осіб;
- відсутність необхідних реквізитів у поданій чи отриманій претензії.

Отже, якісний контроль за розрахунками з постачальниками виступає запорукою майбутньої платоспроможності та розвитку господарства. Основою контролю є вдосконалення процесу обліку розрахунків з постачальниками господарства. Взаємопов'язаність даних етапів облікової роботи вимагає постійного покращення та уточнення згідно змін нормативної бази й нових викликів ринкового середовища.

3.3. Напрямки удосконалення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками господарства

Відносини з постачальниками є надважливою складовою механізму господарювання кожного підприємства. Впровадження аналітичних документів покращить облік кредиторської заборгованості господарства за рахунок забезпечення контролю вчасності розрахунків щодо кожної поставки запасів, що як наслідок суттєво підвищить показник платіжної дисципліни господарства.

З метою вирішення поточних завдань, які практично щодня долає управлінський персонал підприємства, потрібна різна інформація: у якій кількості слід закупити виробничі запаси; прийняти нове замовлення, хто виступатиме постачальником тощо. Інформація необхідна також стосовно прийняття довгострокових рішень, що визначають стратегію підприємства.

Правильна організація розрахунків із постачальниками напряму впливає на організацію матеріального забезпечення й поставки відповідно з договірними зобов'язаннями, на платоспроможність й безпосередньо фінансовий стан господарства. З метою уникнення проблем, що пов'язані з

несвоєчасним постачанням, некомплектністю та неналежною якістю, господарство часто співпрацює з перевіреними часом та досвідченими діловими партнерами. Однак це не є запорукою повного виконання своїх зобов'язань постачальниками, тому в таких випадках згідно договірних умов й чинного законодавства виникає необхідність проведення претензій та позовів стосовно кредитора. Але з іншої сторони, якщо підприємство не здійснює своєчасну оплату за отриману продукцію чи надані послуги, саме замовник може стати об'єктом застосування штрафів: за великого обсягу виробництва та укладених контрактів, важко відстежувати кожен поставку та кожен платіж й своєчасно відреагувати на наслідки. Щодо цього О.В. Пустяк визначає ключову роль обліку розрахунків з постачальниками «у створенні системи своєчасного інформування керівників про момент виконання зобов'язань з боку контрагентів та самого підприємства з метою приймати рішення та вживати оперативних заходів» [46]. Але система обліку ще повинна крім інформування щодо термінів висвітлювати й обсяг зобов'язань. Саме так господарство зможе запланувати потрібну суму вивільнення оборотних ресурсів на конкретну дату, що є ключовою умовою повних і своєчасних виплат.

Отже, з урахуванням вищенаведеного було запропоновано алгоритм управління розрахунками з постачальниками ФГ «ЖУЛЕЙ», що дозволить досягти максимальну ефективність діяльності за рахунок посилення обліково-управлінської складової цього сегменту (рис. 3.8). Кожен етап алгоритму має низку особливостей, що вимагають додаткової уваги.

По перше, безпосереднє управління розрахунками з постачальниками й іншими кредиторами на господарстві має починатися з аналізу в цілому кредиторської заборгованості. Задля більшої достовірності інформації доцільно зайнятися вивченням щонайменше трьох попередніх періодів, приділивши окрему увагу темпам росту кредиторської заборгованості у найбільш нестійкі роки. Аналіз необхідно проводити у чіткій послідовності, розпочинаючи з фіксації змін обсягу, складу і видів кредиторської

заборгованості загалом. Також треба звертати увагу на реальність та характер боргів, а також час і їх причини виникнення. Під час аналізу також необхідно відрізняти допустиму заборгованість (що виникає відповідно до чинних умов договору) від необґрунтованої (виникла через порушення фіндисципліни).

Рис. 3.8. Запропонований алгоритм управління розрахунками з постачальниками і підрядниками в ФГ «ЖУЛЕЙ»

На другому етапі при визначенні кола потенційних постачальників їх попередньо потрібно перевірити та проаналізувати. Щодо планування розміру кредиторської заборгованості, то основою його прогнозування має бути система фінансової звітності, оскільки вона тісно зв'язана із

формуванням фінансових результатів та грошових потоків підприємства. Цей підхід зручний і тим, що за допомогою автоматизованих програм легко моделювати різні комбінації показників форм звітності.

При формуванні системи розрахунків на третьому етапі важливо правильно визначити принципи їхньої організації, зазначені на рис. 2.9 попереднього розділу.

Оптимізація кредиторської заборгованості на четвертому етапі має окреслювати нові підходи, що дозволять позитивно впливати на діяльність господарства. Сутність мінімізації базується на створенні конкретного механізму управління кредиторкою, який дозволить її максимально скоротити чи взагалі погасити.

П'ятий етап запропонованого алгоритму щодо організації обліку розрахунків із кредиторами передбачає визначення чітких елементів облікової політики стосовно заборгованості постачальникам та забезпечення їх розпорядчими документами; своєчасне, достовірне, безперервне та повне висвітлення в обліку розрахункових операцій; обробка даних про торгівлю кредиторську заборгованість з використанням відповідних процедур, прийомів та методів бухгалтерського обліку; складання звіту про стан заборгованості на підставі отриманого й обробленого інформаційного масиву даних. Також система управлінського обліку зобов'язань господарства повинна забезпечити оперативний доступ до інформації щодо виробничих процесів для ухвалення економічно обґрунтованих управлінських рішень щодо зниження витрат та збільшення прибутку. Правове обґрунтування сум кредиторської заборгованості, дослідження і висвітлення причин виникнення та прогнозування наслідків, систематичні інвентаризації розрахунків є базовими складовими, які мають бути включені до системи контролю стану розрахунків із постачальниками.

Шостий етап повна увага звертається на договори. В більшості з них при наявності відстрочки платежів терміни виконання зобов'язань визначаються додаванням визначеної кількості днів до дати визнання чи

виникнення заборгованості (наприклад дата укладення договору, дата відвантаження чи оприбуткування та ін.). Тому для спрощення визначення граничного строку оплати рекомендовано виділити типові для всіх постачальників умови відстрочки платежу та реалізувати можливість їхнього обліку в управлінні кредиторською заборгованістю.

Правовідносини, які стосуються зобов'язань, визначені часом, тому в них присутній момент виникнення і момент припинення. Концепція «припинення зобов'язання» «передбачає припинення правового зв'язку між його сторонами, звільнення їх від прав та обов'язків, що становлять зміст зобов'язання» [57]. Тобто в такому випадку кредитор втрачає своє право вимагати у боржника вчинення дій, передбачених зобов'язанням, а боржник при цьому звільняється від обов'язків вчиняти такі дії, оскільки є загроза застосування заходів відповідальності до нього. Підстави стосовно припинення зобов'язань передбачені «Цивільним кодексом України» [52]. Вони поділяються залежно від волі сторін в зобов'язаннях (перерахування винагороди, належне виконання, зарахування, за згодою сторін (новація), поєднання в одній особі кредитора і боржника, прощення боргу), і навпаки (ліквідація чи смерть фізичної особи, неможливість виконання).

На восьмому етапі алгоритму ключовою роллю у зростанні ефективності управління розрахунками виступає чітке розмежування відповідальності між співробітниками господарства, дотримання фіндисципліни, постійне підвищення професіоналізму та кваліфікації працівників, що надає можливість якісно провести аналіз та здійснити оцінку ефективності управління боргом. Зокрема для цього необхідно:

- проводити моніторинг ефективності діяльності господарства та порівняння його показників з такими ж показниками інших суб'єктів (основних конкурентів) та середньогалузевими;

- визначати причини успішної співпраці з постійними кредиторами та використовувати досвід для побудови нових відносин як з «старими», так і новими постачальниками;

- окреслювати несприятливі відносини з контрагентами, що не дають розвиватися господарству, і в подальшому відмовлятися від співробітництва у майбутньому.

При проведенні перевірки розрахунків з постачальниками контролеру необхідно провести оцінку системи внутрішнього контролю господарства. Для цього можна використовувати прийоми опитування (усні або письмові) співробітників, зокрема бухгалтерії. Тому в результаті дослідження було розроблено тест системи внутрішнього контролю обліку розрахунків з постачальниками ФГ «ЖУЛЕЙ» (додаток В).

За допомогою даних тестів можна дізнатися специфіку організації ведення обліку господарства, порядок документального відображення процесу розрахунків з постачальниками, структуру підприємства, зокрема організацію складського обліку та процесу постачання, матеріально відповідальних осіб, порядок їх призначення та зміни і т.д.

Отже, враховуючи увесь матеріал можемо охарактеризувати кредиторську заборгованість як альтернативу короткостроковому фінансуванню діяльності господарства, причому на достатньо вигідних умовах, оскільки непогашена короткострокова кредиторська заборгованість є джерелом боргового безвідсоткового фінансування. І якщо розумно підійти до процесу управління кредитними ресурсами, то така заборгованість для господарства може стати додатковим або більш дешевим способом залучення ресурсів.

Висновки до розділу 3

Під час дослідження в третій частині кваліфікаційної роботи висвітлено етапи проведення аналізу кредиторської заборгованості, окреслено завдання аналізу кредиторської заборгованості. Визначено, що аналіз загальної заборгованості для потреб управління господарства має бути направлений на

задоволення інформаційного забезпечення управлінського персоналу для рішень щодо створення, погашення або регулювання заборгованості. Лише на основі об'єктивної та актуальної інформації можна приймати якісні управлінські рішення з метою майбутнього планування та контролю боргу.

Далі проведено аналіз всіх показників кредиторської заборгованості, зокрема аналіз структури поточних та довгострокових зобов'язань ФГ «ЖУЛЕЙ», показники питомої ваги заборгованостей ФГ «ЖУЛЕЙ» перед постачальниками, вивчено динаміку зміни коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості.

Зазначено, що ефективна система внутрішньогосподарського контролю надає можливість формування позитивного результату діяльності господарства, раціональному використанню всіх складових його ресурсного потенціалу й запобіганню порушенням вимог чинного законодавства.

Під час перевірки наявності та правильності виконання договорів та підтвердження факту їх недійсності визначено п'ять базових порушень, а саме:

- договір, який обов'язково підлягає нотаріальному посвідченню, не посвідчений;
- відсутні істотні умови договору;
- відсутні реквізити сторін договору;
- розбіжність підписів уповноважених на це осіб;
- відсутність необхідних реквізитів у поданій чи отриманій претензії.

В роботі запропоновано алгоритм управління розрахунками з постачальниками ФГ «ЖУЛЕЙ», що дозволить досягти максимальну ефективність діяльності за рахунок посилення обліково-управлінської складової цього сегменту. Окреслено, що кожен етап алгоритму має низку особливостей, що вимагають додаткової уваги.

Оскільки при проведенні перевірки розрахунків з постачальниками контролеру необхідно провести оцінку системи внутрішнього контролю господарства, то для цього можна використовувати прийоми опитування

(усні або письмові) співробітників, зокрема бухгалтерії. Тому було розроблено тест системи внутрішнього контролю обліку розрахунків з постачальниками ФГ «ЖУЛЕЙ», за допомогою яких можна дізнатися специфіку організації ведення обліку господарства, порядок документального відображення процесу розрахунків з постачальниками, структуру підприємства, зокрема організацію складського обліку та процесу постачання, матеріально відповідальних осіб, порядок їх призначення та зміни і т.д.

Отже, враховуючи увесь оброблений матеріал можемо охарактеризувати кредиторську заборгованість як альтернативу короткостроковому фінансуванню діяльності господарства, причому на достатньо вигідних умовах, оскільки непогашена короткострокова кредиторська заборгованість є джерелом боргового безвідсоткового фінансування. Якщо розумно підійти до процесу управління кредитними ресурсами, то така заборгованість для господарства може стати додатковим або більш дешевим способом залучення ресурсів.

Підсумовуючи зазначимо, що якісний контроль за розрахунками з постачальниками виступає запорукою майбутньої платоспроможності та розвитку господарства. Основою контролю є вдосконалення процесу обліку розрахунків з постачальниками господарства. Взаємопов'язаність даних етапів облікової роботи вимагає постійного покращення та уточнення згідно змін нормативної бази й нових викликів ринкового середовища.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Під час виконання кваліфікаційної роботи було досліджено теоретико-методичні основи організації обліку та внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками. Висвітлено економічну суть процесу постачання і розрахунків з постачальниками. Зокрема, висвітлено особливості виникнення заборгованості перед контрагентами під час процесу заготівлі та кредиторської заборгованості вцілому. Також в роботі визначено сутність і завдання організації обліку і внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками господарства й досліджено регламентуюча їх нормативно-правова база. Зокрема було з'ясовано, що:

- способи розрахунків підприємств за своїми зобов'язаннями визначаються порядком і умовами виконання. Для кожної форми розрахунків можуть бути використані різні способи розрахунків, що дозволяє господарствам обрати найбільш вигідний для себе спосіб виконання своїх зобов'язань. Самі розрахунки проводяться після або під час факту відвантаження ТМЦ або шляхом попередньої оплати.

- організація обліку на підприємствах розрахунків з постачальниками і підрядниками здійснюється відповідно до наказу про облікову політику; самі ж розрахунки з постачальником здійснюються згідно з укладеними договорами поставки товарів або надання послуг.

- також окреслено основні завданнями, що виникають перед організацією обліку зобов'язань та основні завдання обліку розрахунків з постачальниками.

- зазначено завдання контролю розрахунків з постачальниками та наведено алгоритм контролю розрахункових операцій.

- досліджено фінансово-економічний стан господарства, а саме проведено оцінку майнового стану господарюючого суб'єкта, проаналізовано капітал, забезпеченість основними засобами та їх функціональний стан. На основі фінансових результатів підприємства оцінено фінансову стійкість

підприємства, ліквідність, платоспроможність та ділову активність;

- охарактеризовано організацію бухгалтерської служби та проведено оцінку облікової політики, визначено форму ведення обліку;

- висвітлено організацію обліку та документальний супровід розрахунків з постачальниками, а також окреслено напрями удосконалення організації і методики обліку розрахунків з постачальниками господарства.

- висвітлено етапи проведення аналізу кредиторської заборгованості. Визначено, що аналіз загальної заборгованості для потреб управління господарства має бути направлений на задоволення інформаційного забезпечення управлінського персоналу для рішень щодо створення, погашення або регулювання заборгованості. Лише на основі об'єктивної та актуальної інформації можна приймати якісні управлінські рішення з метою майбутнього планування та контролю боргу.

- проведено аналіз кредиторської заборгованості, зокрема аналіз структури поточних та довгострокових зобов'язань ФГ «ЖУЛЕЙ», показники питомої ваги заборгованостей ФГ «ЖУЛЕЙ» перед постачальниками, вивчено динаміку зміни коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості.

- розкрито етапи контролю достовірності відображення зобов'язань перед постачальниками ФГ «ЖУЛЕЙ», виокремлено етапи оперативного контролю процесу постачання виробничих ресурсів.

Організація обліку кредиторської заборгованості ФГ «ЖУЛЕЙ» знаходиться на належному рівні. Бухгалтерія підприємства документально фіксує всі операції щодо договірної роботи й безпосереднього надання послуг. Аналітичний облік заборгованості перед постачальниками висвітлено по кожному кредиту. Оперативний, бухгалтерський, фінансовий та податковий облік функціонують належним чином.

Проте існують недопрацювання стосовно ведення статистичного та управлінського обліку, що може вплинути на якість облікової інформації. ФГ «ЖУЛЕЙ» не використовує графіки документообігу, що негативно впливає

на процес організації документального оформлення операцій з обліку кредиторської заборгованості попри автоматизацію цього процесу.

За результатами дослідження обліку і внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками було виділено наступні пропозиції:

- рекомендовано узагальнювати і водночас деталізувати облікові дані кредиторської заборгованості за кожним окремим договором шляхом додавання рахунку 63 наступних субрахунків другого порядку, що допоможе контролювати кредиторську заборгованість і терміни її погашення, що дозволить більш якісно планувати розрахунки з постачальниками.

- запропоновано впровадження аналітичного документа в документообіг системи бухгалтерського обліку, а саме «Відомості розрахунків контрагентів», це дозволить ФГ «ЖУЛЕЙ» запобігти можливому простроченню кредиторської заборгованості та сприятиме більш ефективному контролю за своєчасністю погашенням заборгованості.

- рекомендовано з метою покращення якості управління алгоритм вибору найоптимальнішого постачальника, який дозволяє привести вигідних партнерів-постачальників, що буде мінімізувати витрати і втрати та впливатиме на максимізацію результатів діяльності господарства у вигляді прибутку. Крім цього визначено базові критерії вибору найоптимальніших для господарства підрядників чи постачальників.

- розроблено та рекомендовано до впровадження в облікову діяльність ФГ «ЖУЛЕЙ» графік документообігу з обліку розрахунків з постачальниками. Результатом впровадження даного графіка документообігу, на нашу думку, є оптимально структурований рух документів всередині підприємства, який має забезпечити мінімальний часовий розрив між виконанням господарської операції та отриманням звітної інформації для прийняття управлінських рішень, а також визначити порядок затвердження документів з метою забезпечення відповідальності та контролю за безпосереднім здійсненням операцій.

- запропоновано алгоритм управління розрахунками з постачальниками

ФГ «ЖУЛЕЙ», що дозволить досягти максимальну ефективність діяльності за рахунок посилення обліково-управлінської складової цього сегменту.

- розроблено тест системи внутрішнього контролю обліку розрахунків з постачальниками ФГ «ЖУЛЕЙ», за допомогою яких можна дізнатися специфіку організації ведення обліку господарства, порядок документального відображення процесу розрахунків з постачальниками, структуру підприємства, зокрема організацію складського обліку та процесу постачання, матеріально відповідальних осіб, порядок їх призначення та зміни і т.д.

Отже, враховуючи увесь оброблений матеріал можемо охарактеризувати кредиторську заборгованість як альтернативу короткостроковому фінансуванню діяльності господарства, причому на достатньо вигідних умовах, оскільки непогашена короткострокова кредиторська заборгованість є джерелом боргового безвідсоткового фінансування. Якщо розумно підійти до процесу управління кредитними ресурсами, то така заборгованість для господарства може стати додатковим або більш дешевим способом залучення ресурсів. Підсумовуючи зазначимо, що якісний контроль за розрахунками з постачальниками виступає запорукою майбутньої платоспроможності та розвитку господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Л.В., Фесенко В.В., Цьома К.Ю. Прикладні аспекти обліку та внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. № 4. С. 419-424. URL : <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/archives>
2. Белозерцев В.С. Методика обліку та аудиту розрахунків з контрагентами на підприємстві / В.С. Белозерцев, О.С. Худякова // Економіка та держава. - 2019. - № 1. - С.73-77. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2019/14.pdf
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студ. спец. «Облік і аудит» вищих навч. закл.; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – [7 вид., доп. і перероб.] / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖІТІ, 2009. – 832 с.
4. Васільєва Л.М. Сутність облікової політики, її значення і вимоги, які до неї пред'являються [Електронний ресурс] / Л.М. Васільєва // Ефективна економіка. - 2013.- № 6. - Режим доступу: <http://www.economy.nauka.ua>
5. Владика О.Є. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Молодий вчений. 2016. № 12.1. С. 677-681.
6. Гайдаржийська О.М., Попович О.В, Кромбет А.Ю. Теоретичні аспекти обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 18. С. 874-880. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/18_ukr/121.pdf
7. Гладкова В.В. Основи формування облікової політики на підприємстві / В.В. Гладкова // Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 16-17 травня 2019 р. – Дніпро: ННІЕ, 2019. - С.21-24.
8. Гончарук, С., & Чапко, Т. (2022). Розрахунки з постачальниками: облік та аналіз впливу на ефективність підприємства. Молодий вчений, 9

(109), 129-132. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-9-109-28>

9. Господарський кодекс України від 16 січня 2004 № 436. [Електронний ресурс] – Джерело доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

10. Губарик О.М., Губан А.В. Управління кредиторською заборгованістю як фактор забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Молодий вчений. 2017. № 10 (50) С.871-874. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/196.pdf>

11. Гуцаленко Л. В. Дієвість контрольної функції обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Modern Economics. 2018. № 10. С. 36-42. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/10-2018/gutsalenko.pdf>

12. Демченко Я.М. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками / Я.М. Демченко, В.М. Прохорова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. - 2014. - Вип. 1. - С.96-108. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2014_1_11

13. Дорохова Л. М., Куровська Н. О. Формування механізму управління дебіторською та кредиторською заборгованістю аграрних підприємств. Наукові горизонти. 2018. № 5 (68). С. 36-43.

14. Драбаніч А.В. Кредиторська заборгованість: поняття, сутність, відображення в обліку. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2017. Т. 22, Вип. 4. С. 127-131.

15. Дутова Н.В. Михайлова М.Д. Особливості бухгалтерського та податкового обліку факторингових операцій у постачальників. Економіка і організація управління. 2017 Вип. 1. С.86-94. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2017_1_11 17.

16. Жаворонок А.В. Особливості оцінки обліково-аналітичного та контрольного забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства за товари, роботи, послуги. Молодий вчений. 2017. № 6. С. 430-433.

17. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»

від 16.07.1999р. № 996-XIV. [Електронний ресурс] - Джерело доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

18. Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 05.04.2001 р. № 2374-XII. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14#Text>

19. Інструкція «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» № 22 від 21.01.2004 р. зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>.

20. Інструкція про використання Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.03.1999 р. № 291. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG9518.html

21. Коблянська І.О. Коблянська Г.Ю., Гребенчук В.Г. Методика обліку і аудиту розрахунків підприємства з постачальниками. *Modern economics*. 2017. № 3. С. 78-87.

22. Козаченко Л.А., Галкін В.В., Мец Н.С. Кредиторська заборгованість та шляхи забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Національні та глобальні проблеми економіки. 2017. Вип. 20 С. 967-970. URL: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/196.pdf>

23. Коновалова К.Т., Макарова А.С. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 34. С. 181-184.

24. Круковська, О. (2021). Особливості обліку розрахунків із постачальниками, підрядниками та кредиторської заборгованості аграрних підприємств. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, (5), 123-130. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.5.15>

25. Курдасова Н. О. Проблеми вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками / Н. О. Курдасова ; наук. кер. О. В. Тарасова

// Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді: тези II Всеукр. студент. наук.-практ. конф., Одеса, 2–3 квіт. 2020 р. / Одес. нац. акад. харч. технологій, ННІ приклад. економіки і менеджменту ім. Г.Е. Вейнштейна. – Одеса : ОНАХТ, 2020. – С. 27–29

26. Кудінов В.В. Васильєва С.І. Ігнатова О.М. Проблемні аспекти класифікації кредиторської заборгованості та її роль в управлінні підприємством. Східноєвропейський науковий журнал. 2019. № 10(50). С. 14-20. URL: <https://eesa-journal.com/2020/02/09>

27. Матюха В. І., Мисака Г. В. Актуальні проблеми обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками. Молодий вчений. 2018. № 1. С. 930-932.

28. Михайлішин Н.П. Сутність зобов'язань та їх класифікація: економічний та правовий аспекти. Економіка: реалії часу. 2012. №2 (3). С. 130- 135.

29. Міжнародні стандарти фінансової звітності. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_010

30. Міщук Є.В., Сідорова І.І. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості: проблемні аспекти. Інвестиції: практика та досвід 2018. № 2. С. 54-57.

31. Мулик Я.І. Стан та перспективи розвитку аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 2. С. 106-115. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>

32. Наказ Держспоживстандарту України «Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010» від 11.10.2010 р. № 457 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>

33. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 275 від 18.02.2020 «Про затвердження примірної методики визначення очікуваної вартості предмета закупівлі» із змінами та

доповненнями. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0275915-20#Text>

34. Національне П(С)БО 11 «Зобов'язання» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>

35. Національне П(С)БО 16 «Витрати». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ від 07.02.2013 р. № 73 Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

37. Нікіфоров В. Особливості обліку й оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками. Фінансовий простір. 2023. №4 (52). – С.131-139

38. Нікіфоров В., Юрченко С.В. Особливості обліку необоротних активів підприємства / Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 11-12 травня 2023 р. – Дніпро: факультет обліку і фінансів, 2023. – С.76-78

39. Одношевна О.О. Управлінський аспект розрахунків із постачальниками і підрядниками. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2016. № 249. С. 333-340.

40. Осадча Г.Г., Коротченко Ю.С. Методологічні аспекти обліково-аналітичного забезпечення кредиторської заборгованості. Формування ринкових відносин в Україні. 2017. № 4. С. 62-67.

41. Павлова Г.Є. Фінансовий облік активів аграрних підприємств : навчальний посібник / Г. Є. Павлова, О. В. Чернецька. - Донецьк : Юго-Восток, 2012. - 393 с.

42. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.03.1999 р. № 291. URL:

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG4185.html

43. Побережець О.В., Кравченко В.І. Удосконалення обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками. Вісник Одеського національного університету. 2017. Т. 22, Вип. 4. С. 138-141.

44. Податковий кодекс України: Закон України від 02. 12. 2010 р. №2755-VI із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

45. Примущ, Ю., & Головченко, Є. (2020). Оптимізація розрахунків із постачальниками та підрядниками підприємств. Економічний простір, (163), 133-137. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/163-23>

46. Пустяк О.В., Демченко Я.М. Ефективність управління кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги: обліково-аналітичний аспект. Економіка і регіон №3 (52) – 2015 – ПолтНТУ. С. 88-95

47. Руда, Л., Причепя, І., & Липецька, О. (2022). Організація обліку та методичні засади проведення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. Економіка та суспільство, (35). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-48>

48. Ступницька Т.М., Маркова Т.Д. Кредиторська заборгованість підприємства: оцінка та механізм управління. Економіка харчової промисловості. 2018. Вип. 4. С. 66-78.

49. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. 2016. Т.18, №2. С.160-164. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/smlnues_2016_18_2_33

50. Фатенок-Ткачук А.О., Данилко А.Р. Облікові процедури контролю зобов'язань перед постачальниками та підрядниками. Економічний аналіз: зб. наук. праць. 2016. Т. 26,(1). С. 179-187.

51. Феняк М.В. Договірні відносини як основа товарно-грошових операцій: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

«Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства» (27 жовтня 2020 року). Луцьк. 2020. С. 133-135.

52. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV із змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

53. Чорненька О.Б. Аналіз наукових підходів щодо сутності кредиторської заборгованості та її класифікації. Економічні науки. 2017. Вип. 2(55). С. 207-214. URL: <http://z.uad.lviv.ua/static/media/2-55/23.pdf>

54. Шарапа О. Особливості економічного аналізу кредиторської заборгованості підприємства. Контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2016. Вип. 4. С. 91-101.

55. Шендригоренко М.Т. Актуальні питання аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. Молодий вчений. 2018. № 1. С. 1022-1024.

56. Шендригоренко М.Т., Ротозеєнко Ю.В. Облік і внутрішній аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками. Мистецтво наукової думки. 2019. №8. С.26-30. URL:<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2617-7064/article/view/341/350>

57. Шовдра І. Організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками / Шовдра Інна // РЕСЕГЕП, 15-16 грудня 2022 року. - Т. : ФОП Паляниця В. А., 2022. - С. 121–122

ДОДАТКИ

Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану ФГ «ЖУЛЕЙ»

№ з/п	Показники	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.		Питома вага (Vi, %) в інтегрованому показнику
		Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	
1	Показники ліквідності											
1.1	Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття)	3,23	10	2,27	10	2,13	10	1,49	9	3,35	10	8
1.2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,08	1	0,03	0	0,02	0	0,16	3	0,75	9	8
2	Показники ділової активності											
2.1	Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	5,78	10	1,71	10	1,25	10	7,50	10	8,44	10	9
2.2	Період оборотності оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів, днів	89,96	8	104,98	7	111,69	7	77,83	9	87,91	8	9
2.3	Період оборотності активів, днів	445,89	7	415,02	8	485,56	6	358,93	9	310,65	9	9
3	Показники фінансової незалежності											
3.1	Коефіцієнт фінансової незалежності, % (коефіцієнт концентрації залученого капіталу)	15,43	10	20,78	10	15,85	10	29,42	9	13,31	10	9
3.2	Частка оборотних активів, сформованих за рахунок власних коштів, % (коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів)	69,04	10	55,87	10	53,04	10	32,73	10	70,15	10	9
4	Показники рентабельності											
4.1	Рентабельність продажу, %	35,59	10	4,32	7	1,90	6	19,40	10	50,60	10	9
4.2	Рентабельність активів, % (загальна рентабельність (збитковість) капіталу)	24,45	10	3,07	7	1,15	6	14,89	10	47,04	10	9
4.3	Рентабельність капіталу, % (загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу)	28,73	10	3,75	6	1,41	5	19,46	10	58,64	10	9
5	Інші показники											
5.1	Знос основних засобів, % (коефіцієнт зносу основних засобів)	10,44	10	14,95	10	16,01	10	14,62	10	14,57	10	7
5.2	Частка простроченої кредиторської заборгованості, %	0,00	-	0,00	-	0,00	-	0,00	-	0,00	-	5
	Інтегрований показник фінансового стану	8,33		7,35		6,90		8,59		9,15		100
	Рейтинг фінансового стану	A		A		B		A		A		-

Рекомендований графік документообігу обліку розрахунків
з постачальниками та підрядниками

Назва документу	Створення		Перевірка		Обробка		Передача до архіву	
	Дата	Відповідальна особа	Дата	Відповідальна особа	Дата	Відповідальна особа	Термін	Відповідальна особа
Прибутковий касовий ордер	Щодня	Касир	Щодня	Гол. бухгалтер	Щодня	Бухгалтер	3 роки	Бухгалтер
Договори, угоди	У разі потреби	Голова	По мірі складання	Голова, керівник	Упродовж місяця	Гол. бухгалтер	-	Гол. бухгалтер
Довіреності	У разі потреби	-	По мірі складання	-	Упродовж місяця	-	-	-
Установчі документи	З моменту створення підприємства	Голова	По мірі складання	Голова, керівник	Упродовж місяця	Голова	-	Голова
Договори про матеріальну відповідальність	У разі потреби	Гол. бухгалтер	По мірі складання	Голова	-	Гол. бухгалтер	5 років	Гол. бухгалтер
Рахунки - фактури	У разі потреби	Бухгалтер	По мірі складання	Бухгалтер	Упродовж місяця	Гол. бухгалтер	-	Бухгалтер
Платіжне доручення	У разі потреби	Бухгалтер	По мірі складання	Бухгалтер	Упродовж місяця	Бухгалтер	-	Бухгалтер
Товаро-транспортна накладна	У разі потреби	Бухгалтер	По мірі складання	Бухгалтер	Упродовж місяця	Бухгалтер		Бухгалтер
Журнал ордер і відомість по рахунку 63	Початок місяця	Бухгалтер	В кінці місяця	Гол. бухгалтер	Упродовж місяця	Бухгалтер	25 років	Бухгалтер
Головна книга	Початок року	Гол. бухгалтер	В кінці року	Гол. бухгалтер	Упродовж року	Бухгалтер	25 років	Бухгалтер

Додаток В

Рекомендований тест системи внутрішнього контролю
обліку розрахунків з постачальниками ФГ «ЖУЛЕЙ»

№ з/п	Зміст питання	Варіант відповіді		Інф. відсутня	Примітки
		так	ні		
1	Чи існують у наявності договори на поставку продукції?				
2	Чи проводяться звіряння з постачальниками (щоквартально, на кінець року) ?				
3	На скільки відсотків охоплюють такі звіряння всі операції по розрахунках з постачальниками?				
4	Кому надано право на отримання довіреностей, чи зафіксовано прізвище особи в наказі про облікову політику підприємства?				
5	Чи реєструються рахунки-фактури постачальників в окремому журналі?				
6	Чи мають місце факти неповернення невикористаних довіреностей на отримання товарно-матеріальних запасів?				
7	Чи своєчасно пред'являються претензії постачальникам?				
8	Чи існують постійно діючі комісії з встановлення розбіжностей між фактично отриманими товарно-матеріальними запасами і даними, що вказані в супроводжувальних і первинних документах?				
9	Чи завжди задовольняються пред'явлені постачальниками претензії?				
10	Чи застосовуються штрафні санкції до постачальників за невиконання ними договірних зобов'язань?				

Продовження додатку В

11	Чи документально оформляється повернення матеріальних цінностей, що не відповідають якості, яка вказана в супроводжувальній документації?				
12	Чи здійснюється завезення матеріальних цінностей постачальниками на підприємство без наявності договорів?				
13	Чи розроблена для працівників бухгалтерії типова схема кореспонденції рахунків по розрахунках з постачальниками?				
14	Чи своєчасно надходять у бухгалтерію документи постачальників на оприбуткування товарно-матеріальних запасів від матеріально відповідальної особи?				
15	Чи здійснює бухгалтер перерахунок сум, що вказані в рахунках?				
16	Чи звіряє бухгалтер ціни, що вказані в документах, рахунках-фактурах, накладних, товарно-транспортних накладних, актах прийому-передачі?				

Виконав _____

Ознайомився _____

Перевірив _____